

BETÆNKNING

VEDRØRENDE

HERBERGER
OG ARBEJDSHJEM
M.V.

AFGIVET AF DET AF SOCIALMINISTERIET
DEN 1. MARTS 1949 NEDSATTE
HERBERGSUDVALG

*

Det administrative bibliotek

Slotsholmsgade 12
1216 København K

J. H. SCHULTZ A/S
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN
1953

socialministeriet
bibliotek

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
I. Indledning	5
II. Historisk redegørelse:	
A. Baggrunden for lov nr. 118 af 7. april 1936 om tilsyn med herberger, arbejds- hjem m. v.	7
B. Udviklingen under den nuværende lovgivning	8
C. Udvalgets undersøgelser vedrørende de nuværende herbergsforhold og udvik- lingen siden 1931.	11
D. Herbergsklientellet i København.	13
E. Herbergsklientellet udenfor København.	19
III. Udvalgets forslag vedrørende:	
A. Herbergsforholdene i København:	
1. Herbergsbegrebet, herbergsklientellet og tilsynet med institutionerne.	21
2. Foranstaltninger mod planløs indvandring til København.	26
3. Støtte til oprettelse og forbedring af herbergsinstitutioner.	29
4. Tilskud til Centralkontoret for hjemløse mænd.	31
B. Herbergsforholdene udenfor København.	32
C. Udgifterne ved gennemførelse af udvalgets forslag.	33
Bilag:	
1. Udkast til lov om ændringer i og tilføjelser til lov nr. 118 af 7. april 1936 om tilsyn med herberger og arbejdshjem m. v.	35
2. Skrivelse af 21. november 1940 fra udvalget angående tilsyn med herberger, arbejdshjem m. v. i København.	37
3. Skrivelse af 22. april 1947 fra samme.	42
4. Oversigt over de i øjeblikket eksisterende herberger og arbejdshjem.	44
5. Oversigt over herberger, der er nedlagt siden 1931.	50
6. Særudtalelse af højskolelærer P. Dam.	53

I. Indledning.

Under 1. marts 1949 tilskrev socialministeriet særforsorgsdirektør *Erik Leuning* således:

„Københavns magistrat har gentagne gange rettet henvendelse til socialministeriet med henblik på gennemførelse af en revision af lov nr. 118 af 7. april 1936 om tilsyn med herberger, arbejdshjem m. v. Magistraten har i disse henvendelser gjort gældende, at den ved loven etablerede tilsynsordning ikke virkede tilfredsstillende for Københavns vedkommende. Dette stod efter magistratens opfattelse i forbindelse med, at begrebet herberger ikke var defineret tilstrækkeligt vidtgående i loven, og at der foruden herbergsudvalgets tilsyn førtes et af politiet udøvet sundhedsmæssigt tilsyn med herbergerne, hvilket medførte kompetencevanskeligheder i visse tilfælde. Yderligere har magistraten påpeget nødvendigheden af, at der åbnes mulighed for ydelse af rigeligere tilskud til forbedring af herbergernes standard.

Socialministeriet har i anledning af disse henvendelser foretaget et rundspørge blandt samtlige herbergsudvalg i landet, og det viste sig da, at utilfredsheden kun eksisterede, for så vidt angik forholdene i København.

Endvidere har ungdomskommissionen i dens under 16. september 1947 afgivne betænkning vedrørende den tilflyttede ungdoms særlige problemer, hvor herbergsspørgsmålet er berørt, side 20—29 og 39—42, bl. a. foreslået, at der indrettes særlige herberger for ungdommen. Endvidere har kommissionen udtalt, at de af Københavns kommune udfoldede bestræbelser for at få herbergsloven ændret dels således, at visse „hoteller“ og „pensionater“ inddrages under herbergsudvalgets tilsyn, dels således, at der åbnes mulighed for ydelse af rigeligere tilskud til forbedring af herbergernes standard, efter kommissionens opfattelse er velbegrundede. I denne forbindelse har kommissionen fremhævet den betydning, som et ensartet tilsyn og en afgrænsning mellem herbergsudvalgets og sundhedspolitiets kontrol vil have.

Spørgsmålene har senest været behandlet i et møde i socialministeriet den 12. januar 1949, hvori deltog repræsentanter for socialministeriet, Københavns magistrat, Københavns politi, det praktiske herbergsarbejde og ungdomskommissionen. På mødet drøftedes navnlig spørgsmål vedrørende definitionen af begrebet herberger og fastsættelse af kompetenceforholdet mellem de tilsynsførende myndigheder.

Der var på mødet enighed om, at det ville være ønskeligt nærmere at overveje de rejste spørgsmål i et udvalg.

Socialministeriet har herefter besluttet at nedsætte et udvalg til nærmere at overveje spørgsmålet om, hvilke foranstaltninger der bør iværksættes for at gøre tilsynet med herbergerne, navnlig i København, mere effektivt, og hvad der ivotrigt bør foretages for at forbedre forholdene for herbergsarbejdet.

Under henvisning hertil skal man anmode Dem om at indtræde som medlem af dette udvalg og som formand at lede dets arbejde samt til sin tid foranledige, at der tilstilles ministeriet en redegørelse for resultatet af udvalgets arbejde.

Samtidig har man anmodet nedennævnte om at indtræde som medlemmer af udvalget:

Som repræsentant for socialministeriet:

kontorchef i socialministeriet *H. Horsten*,

som repræsentant for politiet:

politiinspektør *K. Larsen*,

som repræsentant for Københavns kommune:

socialdirektør *Rud. Conrad*, og

som repræsentant for det praktiske herbergsarbejde:

forstander for mændenes hjem *V. Sørensen*.

Endvidere har man anmodet indenrigsministeriet, ungdomskommissionen og Den danske Købstadsforening om hver at udpege en repræsentant til at indtræde som medlemmer af udvalget.

Udvalget er derhos bemyndiget til i det omfang, det findes påkrøvet, at forhandle med og tilforordne til deltagelse i udvalgets møder særlige sagkyndige.

Endelig har man anmodet fuldmægtig *P. V. Christiansen*, socialministeriet,*) om at ville overtage hvervet som udvalgets sekretær.

Som repræsentant for henholdsvis indenrigsministeriet, ungdomskommissionen og Den danske Købstadsforening blev ekspeditionssekretær — nu kontorchef — *Kaj Aage Bjørklund Berthelsen*, sekretær — nu højskolelærer — *Poul Dam* og borgmester *J. Wilhelm Werner*, Odense, udpeget.

Politiinspektør *K. Larsen* afgik ved døden i 1951, og politiinspektør *J. Chr. Jersild* indtrådte herefter i udvalget som repræsentant for politiet.

Udvalget, der har afholdt ialt 9 møder, har angående afsnit III A.2: Foranstaltninger mod planløs indvandring til København, forhandlet med kontorchef i arbejds- og socialministeriet, frk. *Alice Bruun*.

*) Xu ekspeditionssekretær i forsvarsministeriet.

II. Historisk redegørelse.

A. Baggrunden for lov nr. 118 af 7. april 1936 om tilsyn med herberger, arbejdshjem m. v.

Ved skrivelse af 22. januar 1930 nedsatte socialministeriet et udvalg med den opgave, dels at undersøge de bestående forhold ved de da eksisterende arbejdshjem (arbejds-kolonier) og herberger for hjemløse, dels at fremkomme med indstilling om eventuelle ændringer i disse forhold, derunder om samarbejde mellem de forskellige institutioner samt om fastsættelse af nærmere regler for optagelse, betaling m. v. for de forskellige kategorier af hjem og herberger.

Udvalget afgav den 20. maj 1931 sin betænkning. I denne betænkning gennemgik udvalget herbergsspørgsmålets udvikling efter lavsvæsenets ophævelse i 1857 og fremsatte på grundlag af oplysninger indhentet om samtlige hjem af den omhandlede art en redegørelse for de da bestående forhold indenfor herbergsområdet. Endelig fremsatte udvalget som resultat af sine overvejelser vedrørende nødvendige ændringer i de da herskende forhold et udkast til lov om tilsyn med herberger, arbejdshjem m. v.

Hovedprincipperne i dette lovudkast var følgende:

1. Lovens område blev foreslået fastlagt ved definition af begreberne herberger og arbejdshjem.

2. Der foresloges etableret et statstilsyn med institutionerne, hvis beståen eller oprettelse foresloges gjort afhængig af tilladelse fra statstilsynet.

3. Der foresloges tillagt socialministeriet bemyndigelse til at fastsætte de almindelige regler for herberger og arbejdshjemns indretning, virksomhed og samarbejde. Et hovedformål med loven skulle i denne forbindelse være at skabe et landsomfattende samarbejde mellem institutionerne — svarende til det for Københavns vedkommende gennem Centralkontoret for hjemløse mænd tilvejebragte — for at muliggøre en udskillelse af uheldige elementer blandt herbergsgæsterne.

4. Endvidere foresloges der tillagt socialministeriet bemyndigelse til, hvis det fandtes nødvendigt, at pålægge en kommune at træffe foranstaltninger til afhjælpning af en konstateret mangel på herbergspladser. Ministeriet skulle i disse tilfælde være bemyndiget til at bestemme, at der af staten, amtskommunen og kommunen skulle ydes tilskud til de i anledning af pålæg nødvendiggjorte bygningsforanstaltninger og monteringer ved institutionerne. I disse tilfælde skulle der endvidere kunne ydes tilskud til hjemmenes drift.

5. Der blev foreslået tilvejebragt hjemmel til, at der også i andre tilfælde end de under 4 nævnte kunne ydes tilskud til gennemførelse af foranstaltninger til forbedring af de bestående institutioners indretning og montering.

Udvalgets betænkning blev i efteråret 1931 tiltrådt af socialministeriet med en kelte ændringer, og det afgivne lovforslag blev forelagt rigsdagen.

Ved landstingets behandling af forslaget i årene 1931—35 gennemgik det væsentlige ændringer, idet reglerne om statens tilsyn blev erstattet med et lokalt amtstilsyn, tilskudsbestemmelserne blev betydeligt begrænset, og statens adgang til at kræve herberger oprettet og til at fastsætte almindelige regler for deres virksomhed og indretning blev ikke gennemført. Det af landstinget derefter udarbejdede og af den daværende socialminister tiltrådte forslag blev i foråret 1936 uændret vedtaget af folketinget og trådte i kraft som den nugældende lov af 7. april 1936.

B. Udviklingen under den nugældende lovgivning.

I årene efter at loven af 7. april 1936 var gennemført, fik socialministeriet forelagt en del henvendelser vedrørende spørgsmålet om, hvorvidt bestemte herberger eller herbergslignende virksomheder i København kunne siges at være omfattet af lovens bestemmelser. Disse sager viste, at de i loven givne definitioner af institutionerne voldte visse administrative vanskeligheder.

Endvidere modtog ministeriet en række henvendelser fra tilsynsudvalget for Københavns kommune om eventuelle ændringer i herbergslovgivningen. På foranledning af dette udvalg blev der allerede i juni måned 1940 i socialministeriet afholdt et møde med udvalgets formand og sekretær. Fra udvalgets side blev der herunder redegjort for de hidtil indhostede erfaringer ved administrationen af herbergsloven i København. Dette arbejde havde været forbundet med store vanskeligheder. Udvalget havde sat ind på at kræve forskellige mangler afhjulpet ved en del af herbergsvirksomhederne. Dette havde medført, at 2 af de største institutioner i København havde indstillet deres virksomhed. Den derved opståede mangel på herbergspladser i hovedstaden havde tvunget Københavns kommune til at tage en bygning på arbejdsanstalten „Sundholm“ i brug som herberge, men da der blandt de herbergssøgende gjorde sig en vis tilbageholdenhed gældende overfor dette herberge på grund af navnet, havde det nye herberge ikke medført nogen aflastning. De hjemløse havde derimod i vidt omfang søgt sig andre opholdssteder, hvilket havde skaffet sogning til en række privat oprettede herbergsvirksomheder, som under navn af „hoteller“, „pensionater“, „varmestuer“ m. v. var dukket op i byen. En effektiv kontrol med disse virksomheder fra tilsynsudvalgets side var i de fleste tilfælde glippet, fordi indehaverne modsatte sig en sådan kontrol, og fordi herbergsloven ikke tilstrækkeligt klart havde angivet dens gyldighedsområde. Det var det københavnske tilsynsudvalgs opfattelse, at den omstændighed, at netop denne art af virksomheder kunne unddrage sig udvalgets tilsyn, uanset at de i overvejende grad besøgte af hjemløse personer, i udstrakt grad undergravede det formål, udvalget arbejdede for.

Herbergsudvalget for København henstillede derfor til socialministeriet, at der blev nedsat en kommission med den opgave at revidere herbergsloven.

På socialministeriets opfordring indsendte herbergsudvalget i København derefter med skrivelse af 21. november 1940 en samlet redegørelse for sit arbejde i de år, loven af 7. april 1936 havde været gældende. I denne redegørelse, der er optrykt som bilag 2 til nærværende betænkning, understregede og uddybede udvalget de synspunkter, der i den nævnte forhandling var fremført overfor ministeriet.

Udvalget oplyste derudover, at dets bestræbelser særligt havde været rettet imod at skabe tilfredsstillende hygiejniske forhold på herbergerne og arbejdshjemmene. For flere virksomheders vedkommende var mangler af forskellig art påtalt og afhjulpet, og i et enkelt tilfælde havde udvalget benyttet herbergslovens bestemmelse om ydelse af tilskud til manglernes afhjælpning. Ved en række institutioner havde det dog ikke været muligt at få de konstaterede mangler udbedret, dels fordi institutionerne ikke rådede over de nødvendige midler hertil, og dels fordi udvalget var ude af stand til at yde økonomisk bistand, da det trods afhjælpningens ønskværdighed ikke drejede sig — som af loven krævet — om „sådanne mangler, at disses afhjælpning må anses for at være nødvendig for institutionens fortsatte virksomhed“.

Med hensyn til spørgsmålet om herbergslovens gyldighedsområde indtog udvalget det standpunkt, at lovens formål måtte være „at skabe grundlag for et tilsyn med alle virksomheder, som huser personer, om hvem det kan siges, at de „er i drift“ eller med andre ord ikke har nogen egentlig fast bopæl“.

Samtidig gik udvalget ind for, at der tilvejebragtes klarhed over og i loven blev givet udtryk for afgrænsningen mellem de af politiet håndhævede tilsynsbestemmelser på dette område og herbergslovens tilsynsregier. Endvidere ønskede udvalget en regel om, i hvilket omfang tilsynsudvalgene kunne kræve politiets bistand til at indhente oplysninger om institutionerne og til gennemførelse af de foranstaltninger, man måtte beslutte at iværksætte overfor enkelte af disse.

Redegørelsen af 21. november 1940 konkluderede i et fornyet ønske om en ændring af herbergsloven, som man måtte anse for en absolut nødvendighed, idet det dog henstilledes, at der forinden en almindelig drøftelse herom blev indledet, blev foretaget en undersøgelse af de øvrige herbergsudvalgs erfaringer vedrørende lovens administration.

Ved skrivelse af 3. april 1911 anmodede socialministeriet herefter samtlige amts-tilsynsudvalg om at fremkomme med en redegørelse for deres virksomhed efter herbergslovens ikrafttræden, idet ministeriet navnlig søgte oplyst, hvorvidt foranstaltninger i henhold til lovens § 8 var blevet truffet på udvalgenes foranledning, samt hvorvidt der havde foreligget vanskeligheder ved lovens administration, herunder navnlig med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt en institution faldt ind under loven eller ikke.

Af de indkomne redegørelser fremgik det, at herbergsloven udenfor København havde virket tilfredsstillende. Udvalgene havde foretaget årlige besøg på institutionerne i henhold til lovens § 7. Ved adskillige institutioner var der blevet påtalt mangler og disse var blevet afhjulpet, i nogle tilfælde med tilskud efter lovens § 8. Enkelte herbergsvirksomheder var blevet nedlagt, fordi manglerne havde været for store. Ingen af udvalgene havde haft vanskeligheder med lovens administration, heller ikke i henseende til om en institution var omfattet af loven eller ej.

Uanset at socialministeriet i princippet var enig med tilsynsudvalget for København i, at det var ønskeligt, at herbergsloven på forskellige områder blev taget op til revision, mente ministeriet dog under hensyn til resultatet af den foretagne undersøgelse af forholdene i provinsen og navnlig på baggrund af de da herskende politiske forhold ikke at kunne tage spørgsmålet om en lovrevision op på daværende tidspunkt, hvorfor man meddelte udvalget, at spørgsmålet måtte stilles i bero indtil videre.

I anledning af et af et tilsynsudvalg overfor ministeriet rejst spørgsmål om funktionstiden for de i henhold til lovens § 5 nedsatte amtsudvalg udtalte ministeriet, at man var sindet ved lejlighed at søge tilvejebragt en ændring i loven, hvorved funktionstiden for de medlemmer af amtsudvalgene, der vælges henholdsvis af de sociale udvalg og af

bestyrelserne for institutionerne begrænses til vedkommende kommunalbestyrelses valgperiode.

I en skrivelse af 22. april 1947 rettede tilsynsudvalget for København påny en henvendelse til arbejds- og socialministeriet i sagen, jfr. bilag 3.

Udvalget angav som årsag til sagens genoptagelse, at det i den forløbne tid var blevet bekræftet, at lovens definition af herbergsbegrebet i mange tilfælde gjorde det særdeles vanskeligt at fastslå, om en herbergs lignende virksomhed var at betragte som hotel eller pensionat — og altså ikke underkastet tilsyn — eller som herberge d. v. s. underlagt udvalgets tilsynsmyndighed. Resultatet heraf havde været, at en række virksomheder med de forstnævnte betegnelser husede arbejdssøgende og hjemløse personer under de slettest mulige hygiejniske forhold og oftest til ganske urimelige priser, uden at det var muligt for udvalget at skride ind.

Udvalget efterlyste derfor påny et organ, der var bemyndiget til at træffe beslutning om, hvorvidt en nyoprettet virksomhed af herbergs lignende karakter faldt indenfor eller udenfor lovens bestemmelser og foreslog, at denne myndighed forenedes med det efter udvalgets opfattelse tiltrængte statstilsyn.

Endvidere henviste udvalget påny til det irrationelle i, at herbergerne og arbejds-hjemmene både var underkastet udvalgets og sundhedspolitiets tilsyn. Sidstnævnte tilsyn udførte politiet på sundhedskommissionens vegne i henhold til §§ 71-82 i den kommunale sundhedsvedtægt, ifølge hvilke bestemmelser tilsynet omfattede de såkaldte logihuse, d. v. s. sådanne boliger, i hvilke værelser, der er bestemt til natteophold for mere end 2 personer i hvert værelse, udlejes daglig eller ugevis.

Udvalget fremhævede ligeledes i sin redegørelse, at herbergs situationen i København i årene indtil 1947 havde været meget spændt til trods for, at der på udvalgets foranledning var blevet oprettet flere midlertidige herberger. Dette forhold tilskrev udvalget først og fremmest den fortsatte indvandring af provinsboere til København. „Centralkontoret for hjemløse mænd“ havde overfor udvalget oplyst, at mellem 75 og 80 pct. af samtlige henvendelser til kontoret kom fra folk, der var indvandret til hovedstaden uden at have sikret sig arbejde eller logi. Udvalget anså det derfor af største betydning, om der på en eller anden måde kunne foretages en regulering af denne tilstrømning, der gjorde herbergsproblemet særlig byrdefuldt for Københavns kommune.

Da udvalget var klar over, at vanskelighederne med herbergslovens administration alene gjorde sig gældende i København, henstillede det til ministeriet at overveje, at spørgsmålet søgtes løst ved, at der til den nuværende lov føjedes nogle bestemmelser med særlig henblik på de københavnske forhold.

Udvalget var på det rene med, at selv en sådan ændring af loven ikke lod sig gennemføre indenfor en kortere tid, men anmodede ministeriet om at foranstalte et møde mellem politiet og udvalget med det formål at prøve muligheden for at få en klaring i det ovenfor omtalte problem angående afgrænsningen af politiets og udvalgets tilsynskompetence overfor institutionerne og spørgsmålet om politiets bistand til gennemførelsen af udvalgets foranstaltninger.

Efter aftale mellem socialministeriet og formanden for herbergsudvalget i København blev afholdelsen af det ovenfor omtalte møde udsat indtil januar måned 1949. I mødet deltog repræsentanter for socialministeriet, Københavns magistrat, herbergsudvalget i København, politiet samt en repræsentant for ungdomskommissionen.

Nar socialministeriet havde opfordret ungdomskommissionen til at lade sig repræsentere på det nævnte møde, var grunden den, at kommissionen den 16. september 1947 havde afgivet en betænkning vedrørende den tilflyttede ungdoms særlige problemer.

I denne betænkning omtaler kommissionen herbergsspørgsmålet og de af Københavns kommune udfoldede bestræbelser for at få herbergsloven ændret dels ved inddragelse af visse „hoteller" og „pensionater" under herbergsudvalgets tilsyn og dels således, at der åbnes mulighed for ydelse af rigeligere tilskud til forbedring af herbergernes standard. Ungdomskommissionen anbefalede for sit vedkommende, at disse forslag fremmedes og foreslog i denne forbindelse, at der navnlig i hovedstaden oprettedes særlige herberger for ungdommen.

På det nævnte i januar 1949 i socialministeriet afholdte møde redegjorde repræsentanterne for herbergsudvalget i København for de tidligere omtalte vanskeligheder med hensyn til afgrænsningen af politiets og udvalgets tilsynskompetence indenfor herbergsområdet og nævnedes som eksempel, at Københavns kommune og politiet havde haft divergerende opfattelser af, hvor stor man kunne gøre belægningsen på det i overensstemmelse med ungdomskommissionens forslag i fornævnte betænkning af kommunen oprettede ungdomsherberge på Frederikssundsvej. Forholdet var endvidere det, at politiets tilsyn som følge af den givne definition af begrebet „logihuse" forhindrede, at der kunne skrides effektivt ind overfor netop de typer af virksomheder, som udvalget stod magtesløse overfor, og som stærkt behøvede at komme under tilsyn. Udvalget var meget stemt for, at man, såfremt tilfredsstillende kompetenceregler ikke kunne opstilles, helt overlod tilsynet med herbergsvirksomhederne til politiet.

Fra politiets side mindede man om den i forbindelse med herbergslovens ikrafttræden mellem herbergsudvalget og sundhedspolitiet truffede aftale om, at der i tilfælde af oprettelse af nye herberger skulle sendes en tegning til sundhedspolitiet, som påså, at sundhedsvedtægtens bestemmelser var overholdt.

løvrigt gennemførtes tilsynet ved besøg 4 gange årligt på institutionerne. Det blev stærkt understreget, at politiets tilsyn var begrænset til det rent sundhedsmæssige, og at politiet ikke var i stand til at påtage sig nogen form for „socialt tilsyn".

Politiet var enig med udvalget i, at det var uhensigtsmæssigt med et dobbelt-tilsyn. Måske burde man overveje at få gennemført en definition af begrebet logihuse, således at dette kom til at omfatte boliger, hvor man udlejede enkeltværelser til flere uafhængige personer.

I overensstemmelse med mødedeltagernes indstilling nedsatte socialministeriet — som der nærmere er gjort rede for i indledningen — under *1. marts 1949* nærværende udvalg.

C. Udvalgets undersøgelser vedrørende de nuværende herbergsforhold og udviklingen siden 1931.

For at få et billede af de nuværende herbergsforhold her i landet samt kendskab til udviklingen på dette område under og efter den anden verdenskrig, anmodede udvalget i skrivelse af 26. juni 1949 samtlige amts-tilsynsudvalg samt tilsynsudvalget i København om at redegøre for udvalgenes virksomhed siden 1941, idet man overfor udvalgene henviste til de indberetninger, der var indsendt på foranledning af socialministeriets rundspørge i 1941 vedrørende udviklingen i tidsrummet 1936—1941. Samtidig anmodede man udvalgene om at foretage en à jour føring af den i betænkningen af 20. maj 1931 optagne fortegnelse over de da eksisterende arbejdshjem og herberger, således at de meddelte oplysninger kom til at omfatte samtlige — samt hermed beslægtede — institutioner af den nævnte art.

Endvidere udbad man sig oplysning om, hvorvidt og under hvilke nærmere omstændigheder tilsynsudvalgene havde truffet foranstaltninger i henhold til herbergslovens

§ 8 (tilskud til afhjælpning af mangler ved institutionerne og eventuelt beslutning om disses nedlæggelse), samt hvorvidt der havde foreligget vanskeligheder ved lovens administration, herunder navnlig med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt en institution faldt ind under loven eller ikke.

Med det formål at få et overblik over de eksisterende herberger og arbejdshjems økonomiske forhold — herunder hvilke tilskud, der fra privat og offentlig side ydes til disses drift — anmodede man endelig om at få tilsendt institutionernes senest afsluttede regnskab.

En på grundlag af de modtagne besvarelser om de indenfor hver enkelt amtsråds-kreds eksisterende herberger og arbejdshjem udarbejdet oversigt er optrykt som bilag 4 til nærværende betænkning.

Ifølge betænkningen af 20. maj 1931 eksisterede der pr. maj 1930 123 herbergsinstitutioner her i landet, som inddeltes i følgende hovedgrupper:

Egentlige herberger, svendehjem, forplejningsinstitutioner	75
Egentlige arbejdshjem, arbejdsherberger, arbejdskolonier	25
Overgangsformer mellem herberger og arbejdshjem	23
	Ialt 123

U: e j u . o i l j
Hjemmene iordelte sig på by og land:

København	13
Købstæder	84
Sognekommuner	26
	Ialt... 123

Efter de til udvalget indgåede oplysninger var antallet af herbergsinstitutioner her i landet i 1949 reduceret til 60 — det vil sammenlignet med antallet i 1930 sige med 63 institutioner*) — og fordelingen på de ovennævnte hovedgrupper ser således ud:

Egentlige herberger o. lign.	46
Egentlige arbejdshjem o. lign.	11
Kombinerede herberger og arbejdshjem	3
	Ialt... 60

Fordelingen mellem by og land er således:

København	12	med ea. 1 100	sengepladser.
Købstæder	40	—	850
Sognekommunerne	8		
	Ialt... 60		

Vedrørende spørgsmålet om for hvis regning institutionerne drives, kan følgende oversigt opstilles:

„Arbejde adler"	8
„Frelsens Hær"	4
„Kirkens Korshær"	4
Handværkssvendenes rejse- og sygeforening	11
Kommuner	3
Private foreninger o. lign.	30
	Ialt... 60

*) Forskellen mellem dette tal og antallet af de i bilag 5 anførte 71 — siden 1931 nedlagte — herberger skyldes, at der i den nævnte oversigt er medtaget 8 herberger, der er oprettet og nedlagt efter 1931.

Til belysning af årsagen til den betydelige nedgang i herbergsinstitutionernes antal iværksatte udvalget på grundlag af det indsendte materiale en undersøgelse, hvorunder man bl. a. forespurgte en række af amts-tilsynsudvalgene om årsagen til nedlæggelsen af de på fortegnelse fra 1931 opførte institutioner.

Undersøgelsen viste, som det fremgår af den som bilag 5 optrykte oversigt, at af de siden 1930 nedlagte 63 institutioner er 25 nedlagt i tiden 1930—40. Det største antal nedlæggelser er sket i besættelsesårene samt i tiden umiddelbart derefter. Op imod halvdelen af disse institutioner angives nedlagt på grund af manglende søgning. Størstedelen af resten er ophørt på grund af økonomiske vanskeligheder, medens de øvrige nedlæggelser skyldes afhændelse eller beslaglæggelse af herbergsej endommen, rationeringsbesværligheder m. m.

Det fremgik endvidere af undersøgelsen, at kun i 6—7 tilfælde skyldtes nedlæggelsen en indskriden fra tilsynsudvalgenes side på grund af utilfredsstillende indretning eller drift, heraf i 2 tilfælde i København (Frelsens hærs arbejdshjem og herberge i Saxogade og Set. Johannes gæstehjem).

Vedrørende institutionernes økonomiske forhold viste det indkomne materiale, at 26 af de 60 institutioner oplyste, at de blev drevet med underskud. Dette var også tilfældet for en række institutioner, der modtog offentlige tilskud til driften. Antallet af institutioner med tilskud fra staten (de af Håndværkssvendenes rejse- og sygeforening drevne hjem) amts- eller købstadkommunerne beløb sig til 30 d. v. s. ca. halvdelen af det samlede antal. Kun enkelte af institutionerne havde til huse i egen ejendom eller ejede anden formue.

Med hensyn til betalingen for overnatning m. v. på *herbergerne* viste undersøgelsen, at prisen i København på undersøgelsens tidspunkt var fra 1,25 kr. til 1,50 kr. pr. nat, i provinsen på ca. 1 kr., nogle institutioner krævede dog kun 0,50 kr. til 0,75 kr. pr. overnatning. For måltider betaltes et varierende beløb fra 1,25 kr. til 2,25 kr. Betalingsordningen på *arbejdshjemmene og arbejdskolonierne* gav indtryk af at være ret varierende; en del hjem ydede løn til gæsterne i forhold til den præsterede arbejdsydelse.

Besvarelsen af spørgsmålet om, hvorvidt tilsynsudvalget havde måttet iværksætte foranstaltninger i henhold til herbergslovens § 8 om ydelse af tilskud til udbedring af mangler og lignende viste, at der i provinsen kun i nogle få tilfælde havde været tale om at anvende sådanne forholdsregler. Bemyndigelsen til at kræve utidssvarende institutioner nedlagt var ligeledes som nævnt kun benyttet nogle få gange af amts-tilsynsudvalgene.

Endelig oplyste samtlige amts-tilsynsudvalg, at der — på linie med, hvad der blev meddelt socialministeriet i 1941 — ikke havde foreligget vanskeligheder med hensyn til lovens administration, herunder heller ikke med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt en bestemt institution faldt ind under loven eller ej.

D. Herbergsklientellet i København.

Der er i København etableret et nøje samarbejde mellem kommunen og de private institutioner, der driver herbergs virksomhed. Det praktiske resultat af dette samarbejde, der allerede i 1922 førte til oprettelsen af Centralkontoret for hjemløse mænd, er blevet, at der ikke kan ske nogen henvisning til et herberge eller arbejdshjem i København — med undtagelse af Arbejdernes fællesorganisations gæstehjem, Nattergalevej 32, (197 senge) og Sømandshjemmet, Set. Annæ Plads 20 (40 senge) — udenom centralkontoret. For det

kvindelige klientels vedkommende findes den selvejende institution „Kvindehjemmet“, Jagtvej 153, der har en kapacitet af 65 senge.

Centralkontoret fører kartotek over samtlige personer, der søger de med kontoret samarbejdende institutioner, og følger gæsterne fra det øjeblik, de bliver optaget. En gang om ugen har de københavnske institutionsledere en fælles drøftelse med repræsentanter for centralkontoret og kommunen.

Det fremgår af centralkontorets beretning for året 1951—52, at kontorets kartotek pr. 1. april 1952 omfattede ialt 38 725 personer. Heraf var 930 nytilkomne i årets løb, af hvilke dog kun 827 personer har søgt bistand på kontoret.

Antallet af personer, der i hvert af årene 1948/49—1951/52 har overnattet på de med kontoret samarbejdende institutioner, har været ca. 2 800. I 1950/51 har disse ca. 2 800 personer haft ialt ca. 7 000 ophold, og centralkontorets henvisninger har i dette år været det største siden kontorets oprettelse og omtrent dobbelt så stort som del gennemsnitlige årlige antal henvisninger siden kontorets oprettelse i 1922.

Det gennemsnitlige tal for *overnatninger pr. nat* har i årene 1919—51 ligget på omkring 585.

De i 1951—52 optagnes alder og antallet af ophold m. v. fremgår af nedenstående oversigt:

Alder	Antal personer	Antal ophold	Samlet opholdstid (dage)	Gennemsnitlig opholdstid pr. person
25 år og derunder	558	1 043	22 093	40
26 ——35 år	716	1 930	40 970	57
36 ——45 —	632	1 734	54 003	85
over 46 år	844	2 053	108 719	129
Ialt	2 750	6 760	225 785	82

For så vidt angår *opholdenes varighed* udgjorde opholdene på over 3 måneder i 1948—49, 1949—50, 1950—51 og 1951—52 henholdsvis 51 pct., 54 pct., 51 pct. og 56 pct. af den samlede årlige opholdstid.

I 1951—52 har 95 personer opholdt sig på en københavnsk herbergsinstitution *hele året*, og af disse 95 har 19 opholdt sig i over 5 år uden afbrydelse.

Knap halvdel af de i årene 1947—52 gennem centralkontoret henviste personer har været *ufaglærte*. Hovedlinien på dette område har siden 1922 været en stigende andel af arbejdsmænd, medensde faglærte viser fald, hvilket også gælder landarbejdere og gartnere. Siden 1932 er der sket en forskydning i retning af, at nytilgangen er blevet ældre personer.

I årene 1945—49 udgjorde ca. halvdel af de hvert år nytilmeldte personer, der gennem centralkontoret henvistes til herbergsinstitutioner i København, personer, der *for tilmeldelsen senest havde haft bopæl udenfor København*. I årene 1949—50, 1950—51 og 1951—52 er der konstateret en nedgang i antallet af sådanne nytilmeldte, idet provinssens andel i disse år er faldet til $\frac{2}{5}$ af det samlede antal nytilmeldte i dette år.

Siden 1947—48 har der derhos kunnet konstateres en mærkbar nedgang i antallet sådanne nytilmeldte personer, der senest har boet i *landdistrikterne*.

Ca. 2 000 personer, eller ca. 8 pct. af de herbergsgæster, som centralkontoret kendte før 1. april 1951, mødte igen i året 1951—52. Af disse „gængangere“ havde ca. 36 pct. søgt kontoret året før. En undersøgelse har vist, at herbergernes „stamgæster“ fortrinsvis rekrutteres blandt de ældre aldersklasser (over 36 år). Gængangerprocenten for gæsterne under 26 år har siden 1946 ligget ret konstant omkring 30 pct., for de ældre (over 36 år)

har den siden 1946 svinget fra 37 pct. til 55 pct. (1949 -50) til 39 pct. i 1950 51 og 41 pct. i 1951 -52.

Centralkontoret modtager hver formiddag meddelelse fra de forskellige hjem om, hvor mange overnatninger hvert enkelt har haft den foregående nat, og hvor mange ledige pladser, der er for den følgende nat. På grundlag heraf kan kontoret så fordele antallet af henvendelser om logi og tager i den udstrækning, det er muligt, hensyn til den enkelte persons særlige ønske om, hvilket hjem han helst vil anbringes på. Gennem iagttagelse af de begrænsninger af almindelig eller speciel karakter, de enkelte institutioner måtte have opstillet, foretager centralkontoret endvidere en vis begrænset sortering af klientellet på de forskellige hjem.

Der betales normalt 1,40 kr. pr. nat på herberg. (På hjemmet på Nattergalevej og på kvindehjemmet på Jagtvejen dog (for enlige kvinder) 2,00 kr. pr. nat i de første 3 måneder, derefter 2,50 kr. pr. nat). I særlige tilfælde har centralkontoret adgang til at tilstå ubemidlede gratis herbergsplads for en enkelt eller enkelte nætter. Erhvervslose, der ikke er i stand til at betale, men gerne vil præstere arbejde for ophold og forplejning, henvises fortrinsvis til arbejdshjem.

Centralkontorets henvisningsordning omfatter følgende herberger og arbejdshjem:

Herberget på	Kapacitet	Drives af	Arbejds- o	Kapacitet
Sundholm.	300	Københavns kommune.		
Prinsessegade 7.	100	Kofoeds skole.		
Bellahøj.	127	Kirkens Korshær og Københavns kommune.		
Amager fælledvej.	68	Kirkens Korshær og Københavns kommune.		
Frederikssundsvej 41.	48	Frelsens Hær og Københavns kommune.		
Tingvej 54.	21	Frelsens Hær.	Tingvej 54.	13
Eskildsgade 17—21.	48	Missionen blandt hjemløse mænd.	Eskildsgade 17.	10
Amerikavej 24.	31	Institutionen Københavns arbejds- hjem.	Amerikavej 24.	40
Thorsgade 63.	12	Arbejde adler.	Thorsgade 63.	16
	704	(altså eksklusive Fællesorganisationens gæstehjem på Nattergalevej).		79

Af disse hjem er ungdomsherberget på Frederikssundsvej - - der som anført er oprettet af Københavns kommune på foranledning af ungdomskommissionens henstilling i betænkningen om den tilflyttede ungdoms problemer — specielt forbeholdt unge mennesker under 30 år (aldersgrænsen på hjemmet blev af pladsudnyttelseshensyn i sommeren 1951 forhøjet fra 25 til 30 år). Herberget på Kofoeds skole er i overensstemmelse med skolens principper fortrinsvis forbeholdt personer under 40 år.

Det fremgår af centralkontorets årsberetning, at udnyttelsen af herbergernes kapacitet i de senere år har været således:

	Herberger	Arbejdshjem
1947—48	90 pct.	74 pct.
1948—49	85 —	85 —
1949—50	70 —	85 —
1950—51	74 —	70 —
1951—52	80 —	70 —

Den anførte belægningsprocent for herbergerne er dog væsentligt påvirket af, at belægningsprocenten for *Sundholm* alene i de anførte år har svinget mellem 40 pct. og 66 pct.

Med undtagelse af Arbejde adlers hjem i Thorsgade, der er velindrettet og moderne med eneværelser såvel for herbergs- som for arbejdshjemsgæsterne og herberget på *Sundholm*, er lokaleforholdene på de fleste hjem temmelig ringe. Enkelte institutioner, således Frelsens Hærs hjem på Tingvej og Mændenes hjem i Eskildsgade, råder over et antal enkeltværelser samt 2- og 3-sengsstuer, men i meget gamle bygninger. Sidstnævnte hjem vil dog nu blive nedlagt, og en ny ejendom opført til formålet. På de øvrige hjem er gæsterne henvist til at sove i store — og stedvis meget overbelagte — sovesale.

På de institutioner, der samtidig driver herberge og arbejdshjem, holdes klientellet skarpt adskilt, således at herbergsgæsterne (bortset fra institutionen på Tingvej) ikke har adgang til arbejdshjemets opholdsstue og beskæftigelsesforanstaltninger. De allerfleste herberger er kun åbne i tiden fra kl. 18 (enkelte først fra kl. 20) til kl. 8 om morgenen.

Med hensyn til spørgsmålet om, hvilke personer der kommer på herbergerne, skal indledningsvis nævnes en på foranledning af udvalget i september 1950 gennemført undersøgelse vedrørende klientellet på 2 af de med centralkontoret samarbejdende herberger, nemlig herberget på Bellahøj og ungdomsherberget på Frederikssundsvej, samt gæstehjemmet på Nattergalevej (klientellet på sidstnævnte hjem henvises som nævnt ikke gennem centralkontoret og indgår derfor ikke i centralkontorets talmateriale).

Undersøgelsen har vist følgende med hensyn til aldersfordelingen, og det omfang, i hvilket de optagne på de nævnte hjem tidligere har været straffet, indlagt på arbejdsanstalten *Sundholm*, efter 1. april 1950 har oppebåret hjælp fra socialkontoret eller havde arbejde på tidspunktet for undersøgelsen.

	Under 26 år	26-35 år	36-45 år	46-55 år	Over 56 år	Ialt
Bellahøj	2	28	35	28	28	121
Ungdomsherberget	47	—	—	—	—	47
Nattergalevej	7	23	50	58	33	171
Ialt	56	51	85	86	61	339

Heraf var tidligere straffet:

Bellahøj	—	7	10	9	5	31
Ungdomsherberget	7	—	—	—	—	7
Nattergalevej	—	5	9	10	1	25
Ialt	7	12	19	19	6	63

Tidligere indlagt på arbejdsanstalten *Sundholm*:

Bellahøj	—	—	4	3	5	12
Ungdomsherberget	1	—	—	—	—	1
Nattergalevej	—	—	2	5	1	8
Ialt	1	—	6	8	6	21

Understøttet fra socialkontor efter 1. april 1950:

Bellahøj	2	3	13	14	14	46
Ungdomsherberget	11	—	—	—	—	11
Nattergalevej	—	2	7	13	4	26
Ialt	13	5	20	27	18	83

Arbejdsforhold (kun Bellahøj og ungdomsher- berget):	Ung- domsher- berget ialt:	Bellahøj					Ialt
		Under 26 år	26—35 år	36—45 år	46—55 år	Over 56 år	
fast arbejde	18	—	1	—	1	1	21
løst —	21	1	15	15	14	7	73
uden —	—	—	—	—	2	9	11
uoplyst	8	1	12	20	11	11	63
Ialt . . .	47	2	28	35	27	28	168

Undersøgelsen har endvidere vist, at de optagne på gæstehj emmet på Nattergalevej i vid udstrækning er personer med langvarige ophold. Af de 171 undersøgte på dette hjem havde 40 boet der i mere end 5 år, 94 mellem 1 og 5 år og 37 i mindre end 1 år. Antallet af langvarige ophold på Nattergalevej synes at ligge væsentlig højere end på de med centralkontoret direkte samarbejdende herberger og arbejdshjem, hvor der ifølge centralkontorets årsberetning i hele året 1951—52 — som foran nævnt — har været ialt 95 faste beboere. Af disse havde 19 haft uafbrudt ophold i over 5 år og 76 i mindre end 5 år. For så vidt angår gæstehjemmet på Nattergalevej må det i denne forbindelse fremhæves, at dette hjem alene modtager personer, hvis medlemskab af en fagforening er holdt vedlige.

Hverken det foran nævnte eller andet tilgængeligt materiale tillader almindelige slutninger med hensyn til, hvad det nærmere er for typer af mennesker, der logerer på de københavnske herberger og arbejdshjem, og af hvilke årsager de kommer på disse. Det vil formentlig kun være muligt at belyse disse forhold nærmere gennem en omfattende socialmedicinsk undersøgelse af klientellet.

Under nogle besøg, som repræsentanter for det under arbejds- og socialministeriet nedsatte udvalg vedrørende de i forsorgslovens kapitel XXIV—XXVII omhandlede personer (anstaltsudvalget) har aflagt på centralkontoret og herbergsinstitutionerne, har udvalgets repræsentanter bl. a. drøftet klientellets sammensætning med de enkelte ledere. De indtryk, man herigennem har modtaget, kan i hovedtræk sammenfattes således:

Mellem 60 og 70 pct. af herbergsgæsterne anslås at have arbejde af mere eller mindre stabil karakter. For denne gruppes vedkommende skyldes opholdet på herberge i ikke ringe grad den herskende bolignød.

Resten, altså skønsmæssigt mellem 30 og 40 pct. af herbergsgæsterne samt hovedparten af de optagne på arbejdshjemmene, har kun periodevis, og nogle næppe nogensinde egentlig arbejde, hvorved de kan forsørge sig selv.

Indenfor begge de anførte grupper, men særlig blandt den sidste, findes et ret betydeligt antal personer, for hvilke trang til spiritus har været en medvirkende årsag til, at de er blevet slået ud af det normale samfundsliv og er havnet på herbergsinstitutioner. En del af dem har været på arbejdsanstalt, men noget nøjagtigt tal på, hvor mange det drejer sig om, findes ikke.

Selv om flere af institutionerne udviser en vis tolerance overfor tilfælde af beruelse, når blot de pågældende opfører sig nogenlunde ordentligt og ro ligt, forekommer det, at institutionerne må afvise ordensforstyrrende elementer. Når en gæst gentagne gange har forset sig, risikerer han at blive sat i karantæne, d. v. s. en vis tid at blive udelukket fra et eller flere af hjemmene. I særlig graverende tilfælde kan adgangen til institutionerne blive forment en person for bestandig. Beslutninger af denne art kræver i hvert enkelt tilfælde enstemmighed blandt samtlige institutionsledere og forekommer i ca. 30—40

tilfælde om året. Det er dog tilsyneladende sjældent, at sådanne personer som en direkte følge af bortvisning fra institutionerne får ophold på arbejdsanstalten Sundholm, hvor de imidlertid nærmest horer hjemme.

En ret betydelig del af det mere „faste“ klientel betegnes som institutionspræget i den forstand, at de pågældende helt - eller i perioder — er ude af stand til at klare sig på egen hand.

Nogen egentlig forskel mellem den gruppe, der søger *herbergerne*, og den, der kommer på *arbejdshjemmene*, lader sig næppe påvise. Måske kunne man dog — som af flere ledere anført - - hævde, at de personer, der søger arbejdshjemmene, i højere grad end herbergsgæsterne har indset deres manglende evne til at klare sig på egen hånd og derfor er mere indstillet på at underkaste sig den orden og regelmæssighed, som opholdet og beskædigelsen på et arbejdshjem byder dem. De optagnes arbejdsevne er gennemgående ringe. Som regel lider de af en eller anden intellektuel, psykisk eller karakternuvssig brist. Sådanne forhold gør sig ikke mindst gældende blandt de yngre personer, hvis legemlige konstitution normalt endnu ikke helt er nået at blive ødelagt af arelang uordnet levevis.

De faktiske muligheder for at rette asociale personer op på *herbergerne* er yderst små, og herbergerne kan i almindelighed ikke påtage sig at hjælpe gæsterne til at opnå arbejde. Bortset fra, at institutionerne i et vist omfang tilskynder udprægede alkoholister til at gennemføre en antabuskur og iøvrigt ved medarbejdernes forstående sindelag og hjælpsomhed kan ove en beroligende og støttende virksomhed overfor den enkelte, er herbergsinstitutionerne ikke i almindelighed i stand til og sigter heller ikke på at udføre noget egentligt resocialiseringsarbejde overfor de optagne. En særstilling indtager herberget på Koføeds skole, idet dette herberg fortrinsvis modtager yngre personer, som er elever på eller søges hjulpet gennem Koføeds skole.

Forsåvidt angår *arbejdshjemmene* har 3 af disse, nemlig hjemmene på Amerikavej, Thorsgade og Tingvej, egentlige beskæftigelsesmuligheder for de optagne på selve institutionen. De to førstnævnte driver brændselvirksomhed med brændekløvning, savning og sortering, samt eventuelt brændseltransport. På Tingvej er der også papirsorteringsvirksomhed og en magasinafdeling for brugte møbler. Mændenes hjem i Eskildsgade har ingen beskæftigelsesmuligheder på hjemmets grund ud over almindelig husgering. Til gengæld skaffer institutionen de optagne forskellige job i byen med f. eks. tæppebankning, brændselsbaring, flytning og lign. for private rekvirenter, som institutionen har forbindelse med og udleverer de optagne arbejdssedler til.

Arbejdshjemmenes hidtidige væsentlige indsats må anses at ligge i de rolige og ordnede — omend ikke lige komfortable -- forhold med ordentlig kost og regelmæssig beskæftigelse, de byder den enkelte, samt den personlige indflydelse, lederne er i stand til at udøve overfor de optagne. Det er karakteristisk, at hver institution til en vis grad har sit særlige klientel, personer, der kommer igen år for år, og således betragter institutionen som deres faste tilholdssted på de tider af året, navnlig i vintermånederne, hvor de ikke kan klare sig på egen hånd.

Som det fremgår af det tidligere anførte, drives de fleste københavnske herbergs- og arbejdshjemsinstitutioner af kristelige organisationer. For en del af disse udgør driften af et herberge eller et arbejdshjem kun en begrænset del af deres sociale arbejde. Frelsens Hær, Kirkens Korshær og Missionen blandt hjemløse mænd søger ved deres medarbejders regelmæssige besøg i byens slumkvarterer bl. a. selv at opspore personer, der lever under uforsvarlige forhold, og at hjælpe dem på forskellig måde, herunder ved at tilbyde dem

ophold på herberge eller arbejdshjem. Der er næppe tvivl om, at organisationerne herigennem opnår forbindelse med og tilfører herbergs institutionerne et antal personer, som er ude af stand til selv at klare sig på lovlig vis.

Hvor stort et antal personer, der lever forskellige lyssky steder, men ikke ønsker at modtage den støtte, de private institutioner er rede til at yde, og ej heller frivilligt vil søge hjælp gennem det offentlige, til trods for at de i mange tilfælde er både erhvervs- og subsistensløse, lader sig vanskeligt anslå. Det må dog formodes, at tallet i København ligger på omkring 200—400 personer, af hvilke et mindre antal tilhører den kategori, der er blevet nægtet adgang til herbergs- og arbejdshjemsinstitutionerne og enkelte formentlig også er tidligere arbejdsanstaltsalumni.

E. Herbergsklientellet udenfor København.

Vedrørende udnyttelsen af herbergskapaciteten udenfor København viser den i 1949 foretagne undersøgelse, at belægningen dengang lå omkring 50 pct.

Til belysning af klientellet på herbergerne i de største provinsbyer skal nedenfor anføres nogle oplysninger, der er indhentet ved besøg af repræsentanter fra det foran side 17 nævnte anstaltsudvalg på de 2 herberger af nyere dato i Ålborg og Århus og Arbejde adlers senere nedlagte hjem i nærheden af Randers.

På Kirkens Korshærs herberge i Ålborg (26 pi.), der midlertidigt er indrettet i en sparsomt udstyret barak, andrager antallet af overnatninger ca. 6 000 om året, fordelt på ca. 1 000 personer. Det drejer sig hovedsagelig om yngre personer, hvis gennemsnitlige alder anslås til ca. 30 ar. Blandt herbergsgæsterne har kun enkelte fast arbejde, og de fleste betegnes som alkoholister. En del modtages direkte fra arbejdsanstalten Set. Jørgensgård som et o vergangsied til det fri liv. Institutionen har et godt samarbejde med arbejdsanstalten, og hjælper ofte med at sætte folk fra arbejdsanstalten i arbejde, idet institutionen synes at have nemmere ved at skaffe pladser til dette klientel end de offentlige myndigheder. En del af klientellet på herberget er opsporet af institutionens medarbejdere ved besøg i havnen, på jernbaneterrain og lignende, medens andre har meldt sig selv. Det må i denne forbindelse bemærkes, at mulighederne for at få værelser i Ålborg er langt bedre end i København.

Foruden gennem arbejdsanvisning hjælper institutionen de optagne med værelsesanvisning og antabusbehandling. Det sidste er i Ålborg gennemført mere systematisk end i de fleste andre byer ved et samarbejde mellem forskellige sociale institutioner om driften af en antabuslinik, hvor patienter kan indlægges til kliniske undersøgelser.

Ved siden af herberget driver Kirkens Korshær i Ålborg en arbejdsplads med brændehugning. På pladsen beskæftiges ca. 15 mand, herunder dels herbergsgæster, som ikke kan få andet arbejde, dels folk, som bor ude i byen og ikke på anden måde kan få beskæftigelse.

Institutionen har ikke indtryk af, at der blandt klientellet er særlig mange stærkt påfaldende vanskeligheder i psykisk henseende - og anslår skønsmæssigt denne kategori til ca. 10 pct.

På Kirkens Korshær's herberge i Århus (ca. 40 pi.), der er meget stærkt søgt navnlig i vintermånederne, andrager antallet af overnatninger over 10 000 pr. år, fordelt på ca. 600 -800 personer. De pågældende melder sig af sig selv, og er hovedsagelig subsistensløse. Der ydes de optagne hjælp til at få arbejde. Herudover hjælper institutionen dem

om muligt til optagelse i sygekasse, fagforening m. v. Antabusbehandling prøves i enkelte tilfælde, men er ikke så rationelt ordnet som i Ålborg. I enkelte tilfælde har institutionen henvist yngre personer til en af statens arbejdstekniske ungdomsskoler, og erhvervshæmmede til et særligt hjem for sådanne i Kisskov.

En statistik vedrørende 44 personer, der opholdt sig på hjemmet pr. 1. januar 1951, viser følgende aldersfordeling: 1 under 20 år, 10 mellem 20—29 år, 7 mellem 30--39 år, 17 mellem 40—49 år, 11 mellem 50—59 år og 3 over 60 år. 34 af de optagne var fra Århus. 10 personer havde boet på hjemmet i over 2 måneder, 6 fra 4—8 uger, 9 fra 1—4 uger og 17 i mindre end 1 uge. 15 af de optagne havde arbejde eller modtog forsikringsmæssig, kortvarig understøttelse, 14 var langvarigt arbejdsløse, 5 oppebar kommunehjælp, 1 aldersrente, medens de øvrige 9 var subsistensløse personer, som man formodede ernærede sig ved betleri og småfiduser. 23 var drikfældige, heraf 8 kun i mildere form, 5 i svær grad.

Af de 44 personer havde 8 tidligere været på arbejdsanstalt, og ialt 23 tidligere været straffet.

For så vidt angår klientellet på Arbejde adlers senere nedlagte arbejdshjem ved Randers skal bemærkes, at dette ifølge forstanderens oplysninger i hovedsagen bestod af personer i alderen 40—60 år, der havde ført en omflakkende tilværelse på landevejen. Hjemmet havde det indtryk, at en del af klientellet efter nogen tids ophold under de ordentlige og regelmæssige forhold, man bød dem, var i stand til at vende tilbage til arbejdslivet. På den anden side var der ikke få, som havde svært ved og næppe nogensinde ville kunne gøre sig gældende på en almindelig arbejdsplads. Dette skyldes hovedsagelig psykiske årsager — ikke fordi de pågældende egentlig forekom sindssyge eller åndssvage (enkelte var dog sandsynligvis svagt begavede) — men ofte, fordi de havde svært ved at komme ud af det med kammerater og arbejdsgivere.

III.

A. Udvalgets forslag vedrørende herbergsforholdene i København.

I redegørelsen under afsnit II B foran vedrørende udviklingen i de senere år indenfor herbergsområdet og baggrunden for nedsættelsen af udvalget er der gjort en del bemærkninger angående de specielle problemer, som det københavnske tilsynsudvalg har peget på for så vidt angår herbergsvirksomheden i København.

Udvalget har ved behandlingen af disse problemer fundet det formålstjenligt at foretage en gruppering, således at man først behandler spørgsmålet om en fastsættelse af herbergs- og arbejds-hjemsbegrebet og i samme forbindelse problemerne vedrørende sorteringen af herbergsklientellet og ordningen af tilsynet med institutionerne. Dernæst behandles de særlige forhold vedrørende den fortsatte indvandring til København og endelig spørgsmålet om at yde økonomisk hjælp til de københavnske herbergers indretning og drift.

1. Herbergsbegrebet, herbergsklientellet og tilsynet med institutionerne.

Det problem, der her tages op til overvejelse, drejer sig om spørgsmålet om en ændring — eventuelt en udvidelse — af det nuværende herbergs- og arbejds-hjemsbegreb (lovens §§ 1—3) og sammenhængende hermed fastlæggelsen af tilsynet med de københavnske herberger m. v., herunder en koordination af politiets tilsyn og det særlige herbergstilsyn samt dettes eventuelle effektivisering. Endvidere i denne forbindelse spørgsmålet om sorteringen af det københavnske herbergsklientel og gennemførelse af tilsyns- og anbringelsesforanstaltninger overfor personer, der ikke hører hjemme på herbergerne eller arbejds-hjemmene.

Herbergslovens § 1 definerer herberger (svendehjem, logihuse) som institutioner, der er bestemt til logi og eventuelt forplejning mod pengevederlag for rejsende arbejds-søgende og for hjemløse personer, og § 2 definerer arbejds-hjem (arbejds-herberger, arbejds-kolonier) som institutioner, der er bestemt til logi og eventuelt forplejning mod ydelse — helt eller delvis — af arbejde for rejsende arbejds-søgende og for hjemløse personer.

I lovens § 3 siges det endvidere, at bestemmelserne også kommer til anvendelse på institutioner, der uden at kræve vederlag for ophold ved deres drift væsentlig må ligestilles med herberger og arbejds-hjem.

Navnlig som følge af den i årene efter den anden verdenskrig herskende bolig-mangel har herbergerne og arbejds-hjemmene i København i et ikke ubetydeligt omfang måttet give husly til personer, som ikke i egentlig forstand har kunnet henføres til det af loven omfattede herbergsklientel.

Medens herbergerne og arbejds-hjemmene ifølge deres oprindelse og begreb har haft til hovedopgave at yde midlertidig logi og forplejning, navnlig til rejsende personer, medens

disse søgte at skaffe sig arbejde det pågældende sted, har forholdene — i al fald i København — fort med sig, at disse institutioner nu i udstrakt grad beboes af personer, hvis ophold ikke kan karakteriseres som midlertidigt.

Det er foran under afsnit II D side 14 omtalt, at af samtlige københavnske herbergsgæsters sammenlagte opholdstid i arene 1950-51 og 1951-52 udgjorde; opholdene på over 3 måneders hengde henholdsvis 54 og 56 pct. af den samlede opholdstid. Det er endvidere side 17 oplyst, at mere end halvdelen af gæsterne på gæstehjemmet på Xattergalevej har haft ophold der imellem 1 og 5 år og ca. en fjerdedel *urer* 5 år.

Selvom forholdene for det nævnte gæstehjem som anført er særlige — hvortil iovrigt kan bemærkes, at hjemmet siden den nævnte undersøgelses foretagelse har indledet et arbejde med at få gæster med lang opholdstid flyttet udenfor hjemmet — er det en kendsgerning, som udvalget har måttet lægge afgørende vægt på, at de københavnske herbergsinstitutioner i de senere år har undergået en udvikling, som væsentligt har fjernet dem fra den type af institutioner, som herbergsloven var tænkt at skulle omfatte.

Disse grupper af personer, der således har opholdt sig på institutionerne uden i egentlig forstand at „høre hjemme“ der, har for en væsentlig dels vedkommende været personer, der enten har haft fast arbejde eller idet mindste sådan beskæftigelse eller indtægtsmuligheder, som muliggjorde, at de kunne betale for deres ophold.

Fra herbergsledernes side har man overfor disse personer taget den stilling, at man selv i tilfælde, hvor de pågældende har haft arbejde, der satte dem i stand til at betale for normalt logi m. v., har bojet sig for den kendsgerning, at det som følge af bolig- og værelsesmanglen i København har været vanskeligt for de pågældende at skaffe sig eget logi. I andre tilfælde har man stået overfor personer, hvis specielle arbejdsforhold (nat-arbejde, særlig smudsigt arbejde o. s. v.) viste sig at være en hindring for dem, når de søgte at leje værelser i private hjem. Herudover har der endelig blandt de „permanente“ gæster været tale om personer, hvis fysiske og/eller åndelige egenskaber kun har gjort dem i stand til at udføre tilfældigt arbejde i kortvarige perioder: ofte har det drejet sig om personer, som modtog lobende offentlig hjælp. Overfor sådanne — i mange tilfælde — arbejdshæmmede personer har institutionerne i København igennem arene varetaget en forsorg, som har forekommet herbergslederne naturlig ud fra den betragtning, at ingen passende offentlig eller privat forsorg stod til rådighed, og at disse mennesker — stående udenfor enhver mulighed for hjælp og tilsyn — efter al sandsynlighed ville „gå til bunds“. Endvidere har almindelige humane synspunkter og hensynet til en mulig offentlig kritik af institutionernes dispositioner naturligt måttet få disses ledelser til at vise tilbageholdenhed med hensyn til at bortvise sådanne personer, der måtte anses for omfattet af den personkreds, der naturligt henvendte sig til herbergerne og arbejdshjemmene.

Lianset den særlige baggrund for den ovenfor anførte udvikling indenfor de københavnske herberger har der i udvalget været enighed om, at forudsætningen for en forbedring af disse institutioners forhold må være, at de i så høj grad som muligt drives som egentlige herberger, d. v. s., at deres hovedopgave bliver at yde logi m. v. i kortere perioder til personer, der enten kan godtgøre, at de i løbet af kort tid skal påbegynde et arbejde, hvorved de vil være i stand til at tjene en sådan løn, at de kan betale en almindelig leje for et værelse i byen eller dog kan godtgøre, at de søger arbejde og har rimelige udsigter til — under normale beskæftigelsesforhold — at skaffe sig et sådant.

Efter dette hovedsynspunkt for herbergernes opgave skulle disse herefter ikke være berettiget til at huse personer, der har arbejde og i kraft heraf er i stand til at betale en sædvanlig pris for kost og logi. Herbergerne bør overfor disse personer anlægge den

fremgangsmåde, at der eventuelt i en kortere tid kan ydes dem logi mod, at de yder en betaling, der nogenlunde svarer til den gældende leje for et værelse på stedet; dog naturligvis ikke udover, hvad der svarer til herbergets faktiske udgifter pr. gæst. Det er udvalget bekendt, at man f. eks. på Odense svendehjem har givet herbergsgæster, der havde arbejde, adgang til i en tid at blive boende på hjemmet — på enkeltværelser — mod at betale et beløb omtrentlig svarende til den sædvanlige leje for værelser i byen. Endvidere kan henvises til den ved kvindehjemmet på Jagtvejen i København gennemførte ordning, hvorefter betaling for ophold efter 3 måneders forløb stiger fra 2,00 kr. til 2,50 kr. pr. nat.

Såvel sådanne arbejdende gæster som andre gæster, der ikke indenfor en rimelig tid skaffer sig arbejde, må herbergerne være forpligtet til at afvise.

Udvalget er klar over, at der navnlig for den foran omtalte kategori af herbergsgæsters vedkommende — de erhvervshæmmede — vil blive tale om visse vanskeligheder i forbindelse med disse personers anbringelse og eventuelle forsorg andetsteds, men man har dog på trods heraf ment at burde fastholde, at ligeså lidt som det er en rimelig opgave for herbergsinstitutioner som sådanne at skulle yde bidrag til afhjælpning af boliganglen, ligeså lidt kan det ligge indenfor disse institutioners opgave gennem længere tid at skulle tage sig af sådanne personer, hvis forhold må skønnes at kræve en eller anden form for egentlig forsorg, herunder eventuel anbringelse på anstalter eller lignende. Tværtimod kan man sige, at der ikke gennem herbergsinstitutionerne må skabes mulighed for, at nogen kan unddrage sig f. eks. den almindelige særforborg (for sindssyge, åndssvage, alkoholister o. s. v.). På dette område må et samarbejde mellem herbergerne og forsorgsmyndighederne kunne løse en række af de opståemle problemer.

I forbindelse med de foranstående bemærkninger om den nævnte særlige gruppe af personer, hvis forhold frembyder specielle problemer i henseende til deres ophold på de københavnske herberger og arbejdshjem, har udvalget fundet det rigtigt at omtale det arbejde, der i den seneste tid er udført af en privat institution - den såkaldte „Himmelekspress“ — i København.

Udvalget er bekendt med, at der ved hjælp af nogle udrangerede jernbanevogne, som er opstillet i sydhavns kvarteret i København, er blevet indrettet en institution af herbergslignende karakter, og at der i midten af oktober 1952 af indenrigsministeriet er blevet givet lederne en midlertidig godkendelse til institutionens drift, uanset at denne ikke opfylder sundhedsvedtægtens krav vedrørende indretning af logihuse o. lign.

Som begrundelse for institutionens oprettelse er der i sin tid fra institutionens side overfor de københavnske herbergsmyndigheder bl. a. blevet henvist til behovet for et herberge, der kunne tage sig af sådanne personer, som af centralkontoret af særlige grunde var udelukket fra at få ophold på disse herberger.

Efter de for udvalget foreliggende oplysninger har „Himmelekspressen“ i tiden siden åbningen den 6. december 1952 og indtil først i marts 1953 til centralkontoret for hjemløse mænd indberettet ialt 938 gæster som boende i „Himmelekspressen“. Heraf var dog 127 „gængangere“. Af det samlede antal har imidlertid kun 21 været sådanne, der har været udelukket fra optagelse på de „ordinære“ herberger. Af de 938 personer var de 254 ukendt af centralkontoret, medens de 684 var kendt af nævnte kontor, hvilket igen vil sige, at i hvert fald disse personer på deres side kendte de almindelige herberger. 55 af de 938 personer var bortgået fra Sundholm.

Opholdet i „Himmelekspressen“ er gratis for gæsterne. Institutionen er ikke indgået i et regelmæssigt samarbejde med centralkontoret med hensyn til optagelse af herbergsgæster.

Det er forståeligt, at institutioner af en karakter som „Himmelekspressen“ øver tiltrækning såvel på en del af de personer, der ellers ville søge de „ordinære“ herberger som på sådanne personer, der bevidst undgår herbergerne på grund af de med opholdet dér forbundne kontrol- og ordensbestemmelser.

På den anden side vil det næppe kunne betragtes som en holdbar situation, at der uanset gældende bestemmelser i herbergs- og sundhedslovgivningen i al fald for længere tid drives virksomheder af den art, der her er tale om. Det er uundgåeligt, at der for de egentlige herberger, som indrettes og virker i overensstemmelse med myndighedernes forskrifter, opstår betydelige vanskeligheder, når kravene til standarden i indretning og drift formindskes væsentligt blot for en enkelt institutions vedkommende. Endvidere vil den foran nævnte mulighed for et hensigtsmæssigt samarbejde mellem herbergerne og andre institutioner og myndigheder med henblik på et positivt genrejsningsarbejde for en vis del af herbergs klientellet ikke være realiserbar, hvis disse personer har adgang til „legaliseret“ ophold under forhold svarende til de for „Himmelekspressen“ gældende.

For at sikre gennemførelsen af det side 22 nævnte grundsynspunkt vedrørende herbergernes klientel har udvalget ment at måtte foreslå, at der åbnes mulighed for at give det københavnske herbergsudvalget en udvidet beføjelse overfor institutionerne.

Udover den myndighed, der er givet tilsynsudvalget i kraft af den nugældende lovgivning godkendelse af reglement, pålæg om afhjælpning af mangler m. v. - må det anses for naturligt at give tilsynsudvalget bemyndigelse til at godkende herbergernes og arbejdshjemmenes normering med hensyn til antal af senge, enkeltværelser o. s. v., ligesom udvalget må have adgang til at fastsætte takstregulativer for institutionerne og ret og pligt til at påse disse bestemmelsers overholdelse.

I overensstemmelse med foranstående har udvalget i det som bilag 1 optrykte udkast til lov om ændringer i og tilføjelser til herbergsloven stillet forslag til en ny formulering af herbergslovens § 1 samt foreslået, at der i loven indføres en ny § 12.

Medens *arbejdshjemmene* ifølge den i den gældende lovs § 2 givne definition ikke har noget videre formål end herbergerne — at yde logi og eventuelt forplejning — mod, at gæsterne yder arbejde i stedet for en kontant betaling, har udviklingen ført med sig, at flere af de eksisterende arbejdshjem (arbejdskolonier) har påtaget sig en videregående opgave overfor gæsterne derved, at der på disse institutioner gøres et forsøg på at genopbygge gæsternes arbejdsvilje og/eller arbejdssevne.

Udvalget har ønsket at understrege denne specielle side af arbejdshjemmenes virksomhed, som navnlig har betydning under manglen på de i forsorgslovens § 41 omhandlede arbejdskolonier. Det er udvalgets opfattelse, at det nævnte omskolingsarbejde selv indenfor de relativt snævre rammer, der gives på de omhandlede institutioner, er af betydning for det klientels vedkommende, der traditionelt søger disse institutioner. Arbejdshjemmene vil efter deres karakter i denne henseende udgøre et naturligt supplement til de egentlige herberger, jfr. det foran anførte om herbergernes stilling for så vidt angår erhvervshæmmede personer o. lign.

Ud fra disse betragtninger har udvalget ikke ment at burde foreslå nogen ændring i den gældende definition af arbejdshjemsbegrebet (lovens § 2).

Hvad det sundhedsmæssige tilsyn med herbergerne angår udtales det i den nuværende herbergslovs § 12, stk. 2, at de i de kommunale sundhedsvedtægter indeholdte

forskrifter, som omfatter logihuse o. lign. forbliver i kraft, for så vidt de stiller større fordringer end de, der følger af herbergslovens bestemmelser.

Til at tage fremmede personer i logi — og eventuelt beværte disse — kræves ifølge lov af 15. marts 1939 om beværtning og gæstgiveri adkomst til gæstgiverinæring. Ifølge samme lovs § 25, stk. 2, er beværtning ved sluttet bord samt den virksomhed, der går ud på at tage personer i logi i mindst en uge, imidlertid fri næring. Størstedelen af herbergs-virksomhederne vil således kræve adkomst til gæstgiverinæring.

De nærmere regler for indretning og tilsyn med beværtninger og gæstgiverier findes i de lokale politivedtægter (for København af 1. marts 1913 med tillæg, jfr. bekendtgørelse af 1. marts 1926) og for logihuse i de lokale sundhedsvedtægter (for København af 4. november 1918 med tillæg).

Politivedtægten indeholder udførlige regler om indretning m. v. af de egentlige bevættings- og gæstelokaler og de hygiejniske forhold i forbindelse med disse lokaler, men giver ikke bestemmelse om de udlejede værelser, forplejningen, priser o. l.

Sundhedsvedtægten for Københavns kommune*) definerer — som foran nævnt — logihuse som boliger, i hvilke værelser, der er bestemte til natteophold for mere end to personer i hvert værelse, udlejes daglig eller ugevis, og giver endvidere regler om størrelse og indretning m. v. af de til udlejning bestemte værelser.

Der har i udvalget vatret enighed om, at det er ønskeligt, at der både formelt og praktisk skabes en klar afgrænsning mellem sundhedsmyndighedernes (politiets) og herbergsmyndighedernes kompetence overfor herbergsinstitutionerne. Efter udvalgets opfattelse kan dette ske ved, at det sundhedsmæssige tilsyn med institutionerne for fremtiden alene overlades til sundhedskommissionerne og sundhedspolitiet efter retningslinier fastsat af sundhedskommissionerne på grundlag af forhandling med herbergsudvalgene og i det hele således, at det forudsættes, at en gennemførelse af sundhedsmyndighedernes tilsyn og eventuelle deraf nødvendiggjorte foranstaltninger sikres ved et hensigtsmæssigt samarbejde mellem institutionernes ledelse, sundhedskommissionen og tilsynsudvalget.

På grundlag heraf stiller udvalget i det som bilag 1 til nærværende betænkning optrykte udkast til lov om ændringer i og tilføjelser til herbergsloven forslag om en tilføjelse af et nyt stykke (stk. 4) til den nuværende lovs § 5.

Medens udvalget, som det vil fremgå af det foranstående, på den ene side har ønsket at gå ind for fastsættelse af bestemmelser, der tilsigter at begrænse herbergernes klientel til den for disse institutioner naturlige kreds af personer, har man på den anden side været opmærksom på nødvendigheden af at kunne udstrække de for herbergerne gældende tilsyns- og kontrolregler til samtlige institutioner, som efter deres karakter og faktiske drift må siges at være ligestillet med herbergerne.

Ved fastsættelse af, det begrebsmæssige område for disse institutioner har det derfor været nødvendigt at kunne medtage sådanne institutioner, der under hensyn til karakteren af deres virksomhed må ligestilles med herbergerne og arbejdshjemmene.

Udvalget har endvidere ment at måtte foreslå, at der i loven optages bestemmelser om, at arbejds- og socialministeren er bemyndiget til at bestemme, at der indenfor visse geografiske områder skal gælde en række særlige regler vedrørende drift af herberger og

*) Normalsundhedsvedtægten for landkommuner indeholder i § 60 følgende definition på „logihus“: *Et hus, hvori et eller flere rum er beregnet til at udlejes dagvis eller ugevis til natteleje.* For købstædernes vedkommende anføres sundhedsvedtægten for Roskilde som norm: *Ved logihuse forstås boliger, hvor et eller flere rum udlejes få kortere eller længere tid til enten enkelte personer eller hele familier.*

arbejdsljøm og herunder, at der kræves forudgående tilladelse til driften af disse institutioner.

Gennem kravet om tilladelse til drift af herberger er der endvidere skabt grundlag for herbergsudvalgenes fastsættelse af betingelser vedrørende institutionernes indretning og normering ni. v. samt bestemmelser angående betalingstakster og tilsynsbeføjelser.

I samme forbindelse har udvalget ønsket at pege på det samarbejde, der i København er etableret mellem en række herberger og arbejdsljøm under „Centralkontoret for hjemløse mænd“ -- en virkeliggørelse af bestemmelsen i herbergslovens § 9 -- og har samtidig fundet det hensigtsmæssigt at foreslå, at herbergsudvalgene under de anførte særlige forudsætninger får beføjelse til at kræve, at den pågældende institution deltager i dette samarbejde.

Forst gennem en udvidet tilsynsbeføjelse for herbergsudvalget i forbindelse med et obligatorisk samvirke mellem samtlige herberger og herbergs lignende institutioner vil det, navnlig i København, være muligt på den ene side at sikre, at herbergerne og arbejdshjemmene byder deres gæster ordentlige forhold til en rimelig betaling og på den anden side, at disse institutioner kun besøges af sådanne personer, som de ifølge deres art er bestemt for.

Udvalget skal i denne forbindelse henvise til det som bilag 1 til nærværende betænkning optrykte forslag til lov om ændringer i og tilføjelser til herbergsloven, hvori der er stillet forslag om en ændret affattelse af herbergslovens § 3 samt om indføjeelse af en ny § 12 i loven.

2. Foranstaltninger mod planlos indvandring til København.

Til belysning af problemet vedrørende indvandringens betydning for den københavnske herbergs virksomhed skal — som tidligere nævnt — anføres, at i årene 1945/46 — 1948/49 udgjorde ca. halvdelen af de hvert år nyilmeldte personer, der gennem Centralkontoret for hjemløse mænd henvistes til de københavnske herberger og arbejdshjem, af personer, der for indmeldelsen *senest havde haft bopæl udenfor København*. I årene 1949/50, 1950/51 og 1951/52 konstateres der en nedgang i antallet af sådanne nyilmeldte, idet provinsens andel faldt til $\frac{2}{5}$ af det samlede antal nyilmeldte i disse år.

Ved betragtning heraf skal dog bemærkes, at ikke alle, der ved henvendelsen til centralkontoret angiver seneste bopæl i København, kan siges at have nogen egentlig tilknytning til denne by.

Siden året 1917-48 har derhos kunnet konstateres en mærkbar nedgang i antallet af sådanne nyilmeldte personer, der senest har boet i *landdistrikterne*, nemlig fra ca. 31 pct. af det samlede antal nyilmeldte til ca. 17 pct. i 1951-52 samtidig med, at der er sket en stigning i tilmeldelsen af sådanne personer, der senest har boet i provinsbyerne.

Fra det københavnske herbergsudvalgs og centralkontorets side har man i mange år været opmærksom på det store problem, der ligger i den planløse indvandring til hovedstaden af folk fra provinsen, som ikke i forvejen har sikret sig logi eller arbejde. For de ovennævnte myndigheder har disse forhold ikke alene udgjort et økonomisk problem, men man har først og fremmest ment at måtte betragte det som et socialt og menneskeligt problem, hvis tilfredsstillende løsning man har sat meget ind på, men hidtil uden at opnå de ønskede resultater.

Efter at socialreformen af 1933 ophævede adgangen til at hemsende trængende personer til deres forsorgelseskommune, har Københavns kommune været ude af stand til at gennemtvinge indvandrede herbergsgæsters hjemrejsse. I stedet har man fra een-

tralkontorets side forsøgt at opnå et samarbejde med herbergerne i provinsen. Bestræbelserne i så henseende har imidlertid kun ført til ringe resultat.

Københavns magistrat har i denne forbindelse beklaget, at det i herbergslovens § 9 forudsatte samarbejde mellem en større kreds af herberger og arbejdshjem med det formål bl. a. „at fremskaffe oplysninger om gæsternes forhold og optræden" ikke er blevet virkeliggjort. Herved er en mulighed for at modvirke den uheldige vagabondering og navnlig den formålsløse indvandring til hovedstaden forblevet uudnyttet.

Fra centralkontorets side har man stærkt beklaget at måtte stå uden hjælpemidler i en situation som den omtalte. Centralkontoret har haft den nærmeste adgang til at følge en udvikling, som har været skæbnesvanger for mange af de tilflyttere, der letsindigt begav sig ind til hovedstaden. I mangel af officielle forholdsregler har kontoret ved hjælp af visse midler tilvejebragt ad filantropisk vej kunnet hjælpe enkelte af de indvandrede tilbage, og kontoret har erfaret, at sådanne skridt i visse tilfælde har været til gavn for de pågældende. I andre tilfælde har ydet rejsehjælp dog ikke kunnet forhindre modtagerne i kort efter — og uden rimelig grund — at vende tilbage til København. Disse forhold og hele problemets vanskelige karakter har givet centralkontoret anledning til at betvivle tilstrækkeligheden af frivillige foranstaltninger på dette område.

Centralkontoret i København har i de senere år i sine årsberetninger og på andre måder stærkt advaret mod den letsindige indvandring til hovedstaden og fremhævet de ulykker, som denne indvandring førte med sig. Det er derfor med tilfredshed, at kontoret har konstateret den ovennævnte nedgang i antallet af nytilmeldte personer, der er indvandret fra landdistrikterne. At problemet dog stadig er aktuelt ses bl. a. af, at det af den foran omtalte undersøgelse af klientellet på herbergerne på Bellahøj og Nattergale vej i København fremgår, at mellem $\frac{3}{5}$ og $\frac{2}{3}$ af gæsterne på disse herberger er tilflyttet fra provinsbyer eller landdistrikter.

Udvalget, der iøvrigt er enig i den stilling, som centralkontoret som anført har taget til det nævnte problem og det påskønnelsesværdige arbejde, der af kontoret er udført i denne henseende, må anse det for meget ønskeligt, om der kunne gennemføres foranstaltninger til afhjælpning af de ovenfor omtalte vanskeligheder vedrørende den planløse indvandring til København.

Udvalget er imidlertid klar over, at de problemer, der rejser sig i denne forbindelse, ikke kan løses alene gennem forholdsregler, der vedrører herbergslovgivningen. Man har dog overvejet, om det vil være muligt at bidrage til problemets løsning gennem en udbygning af den af centralkontoret indledede praksis med at yde hjælp til indvandrede personers frivillige hjemrejse.

Dette kunne eventuelt ske i den form, at der — indtil videre måske forsøgsvis gennem en statsbevilling stilles et beløb årligt til rådighed for centralkontoret til anvendelse i det nævnte øjemed.

Man er dog opmærksom på, at de gældende bestemmelser i forsorgslovens § 298 vil vanskeliggøre en løsning af problemet som skitseret. Ifølge disse (§ 298, stk. 1) kan ingen få tilstået rejsehjælp som kommune- eller fattighjælp, medmindre det sociale udvalg har overbevist sig om, at der på det sted, hvortil han ønsker at rejse, er sikret ham arbejde af mere vedvarende karakter eller at hans familie i forvejen har fast bopæl i vedkommende kommune, og at forholdet mellem ham og familien ikke er afbrudt. Endvidere pålægges der den kommune, som yder rejsehjælp, uden at betingelserne herfor er til stede, en forpligtelse til i et tidsrum af mindst 2 år fra tilflytningen fuldt ud at refundere og selv at bære udgifterne ved al hjælp som tilflytningskommunen måtte yde den pågældende modtager

af den ulovlige rejsehjælp. De omhandlede straffebestemmelser finder også anvendelse i tilfælde, hvor en kommune ved ydelse af anden hjælp end egentlig rejsehjælp har omgået den anførte regel angående betingelserne for udbetaling af sidstnævnte hjælp.

Selvom udvalget må anerkende de motiver, der ligger bag ved centralkontorets bestræbelser for at imødegå den planløse indvandring til hovedstaden og må ønske det på denne måde udførte arbejde fremmet, har udvalget dog under hensyn til de nævnte bestemmelser i forsorgslovens § 298 fundet det betænkeligt at gå ind for den tanke, at denne støtte gives i form af en statsbevilling, hvorved der stilles et beløb årligt til rådighed for centralkontoret til anvendelse ved indvandrede personers frivillige hjemrejse.

Udvalget må dels anse det for meget tvivlsomt, om en statsbevilling af den anførte karakter kan opnås, dels skønne det nærliggende, at en hjælpeordning af denne art vil blive anset som værende i strid med forsorgslovens § 298 derved, at Københavns kommune i kraft af sit flertal i tilsynsudvalget for København og sin faktiske indflydelse i centralkontorets bestyrelse må antages at kunne få afgørende indflydelse på spørgsmålet om hjemsendelse af uønskede tilflyttere og derigennem tillægges mulighed for at befri sig for opholdskommuneforpligtelser. Dertil kommer, at det næppe vil kunne tiltrædes, at staten bevilger midler til formål, som kommunerne ifølge gældende lovregler er afskåret fra at yde støtte til.

På den anden side må udvalget mene, at de med den planløse indvandring til hovedstaden forbundne alvorlige problemer begrunder en fornyet overvejelse af reglerne i forsorgslovens § 298, stk. 1, om ydelse af rejsehjælp til en person, der ønsker at fraflytte en kommune. Den ved denne bestemmelse fastsatte snævre adgang til udbetaling af lovlig rejsehjælp åbner ikke mulighed for, at f. eks. hovedstadskommunerne kan yde hjælp til indvandrede personers hjemrejse i det omfang, som det efter det foranstående må skønnes ønskeligt.

På denne baggrund og i erkendelse af, at der er tale om et socialt og menneskeligt problem, der fortsat vil stille navnlig de københavnske herberger overfor store vanskeligheder, er der i udvalget enighed om, at henstille til arbejds- og socialministeriet at overveje muligheden for at imødegå den planløse indvandring til hovedstadskommunerne gennem en ændring i § 298, stk. 1, således at det bliver muligt at yde lovlig rejsehjælp til personer, der (uden rimelig grund) er indvandret til en kommune, men som indenfor en kort periode efter indflytningen — f. eks. 2—3 måneder — overfor vedkommende sociale udvalg ytrer ønske om at komme tilbage til hjemstedskommunen, og hvor tilflytningskommunen må skønne, at en hjemrejse vil være formålstjenlig alene af hensyn til den pågældende persons velfærd og tarv.

Ved en sådan regel opnås, at tilflytningskommunen ikke skal yde fuld refusion for den kommunehjælp, der eventuelt måtte blive ydet i hjemstedskommunen, men kun almindelig opholdskommune-refusion efter reglerne i forsorgslovens § 60.

Det må være en forudsætning, at der i en eventuelt lovbestemmelse om spørgsmålet fastsættes nærmere begrænsninger, således at muligheden for misbrug udelukkes.

I tilknytning til foranstående betragtninger vedrørende foranstaltninger mod den planløse indvandring til København er det naturligt at pege på de forslag, som ungdomskommissionen har fremsat i sin — foran side 10—11 omtalte — betænkning af 16. september 1947 vedrørende den tilflyttede ungdoms særlige problemer.

På baggrund af en dokumentation for de alvorlige vanskeligheder, som den til hovedstaden tilflyttede ungdom står overfor, foreslår ungdomskommissionen, at der i hovedstaden oprettes et særligt centralkontor med den opgave at yde den tilflyttede

ungdom råd og vejledning med hensyn til vilkårene for at etablere en ordnet tilværelse efter indrejsen til hovedstaden.

Ved siden af iværksættelsen af et sådant rationelt oplysningsarbejde — hvis succes i væsentlig grad skal bygge på dels det nævnte kontors muligheder for at komme i forbindelse med de unge, der påtænker at tilnytte eller allerede er kommet til hovedstaden, dels kontorets evne til at vinde de unges tillid — går ungdomskommissionen ind for, at man på forskellig måde søger at lette den indnyttede ungdoms vilkår, herunder med hensyn til anvisning af arbejde, fremskaffelse af bolig og udnyttelse af fritiden. Kommissionen beskæftiger sig specielt med den tilpasningsvanskelige ungdoms problemer i denne henseende og henviser her til nødvendigheden af et omfattende oplysningsarbejde for at modvirke den uønskede indflytning samt muligheden for at kunne hjemsende sådanne unge, der har vist sig uegnet til en mere varig tilværelse i hovedstaden.

Med hensyn til ungdomskommissionens forslag om oprettelse af et særligt herberge for unge i hovedstaden, udvidet kontrol med de særlige „hoteller" og „pensionater" i hovedstaden samt en udbygning af „skolen for arbejdsledige" (Kofoeds skole) skal henvises til bemærkningerne i nærværende betænkning, henholdsvis side 15, side 25—26 og side 28.

3. Støtte til oprettelse og forbedring af herbergs- og arbejdshjemsinstitutionerne.

Under afsnit II foran er det side 7 omtalt, at der i det lovforslag, som socialministeren fremsatte i rigsdagen i efteråret 1931, var stillet forslag om, at der i de tilfælde, hvor socialministeriet mente at måtte pålægge en kommune at træffe foranstaltninger til afhjælpning af en konstateret *mangel på herbergspladser i kommunen*, kunne træfles bestemmelse om ydelse af tilskud fra staten og amtskommunen til nødvendige bygningsforanstaltninger og monteringer. Denne tilskudsordning, der skulle kunne bringes i anvendelse både ved opførelse af nye bygninger og ved ombygning af bestående bygninger, blev foreslået tilrettelagt således, at staten, amtskommunen og kommunen afholdt hver en trediedel af de medgåede udgifter. For Københavns kommunes vedkommende, hvor staten var eneste tilskudsydende, foresloges statens tilskud fastsat til halvdelen af kommunens udgifter til de pågældende foranstaltninger.

Som et korrelat til lovforslagets bestemmelser om, at det kunne pålægges et bestående herberge eller arbejdshjem at foretage foranstaltninger til udbedring af *mangler ved institutionens indretning og montering*, var det endvidere foreslået, at staten, vedkommende amtskommune og kommune kunne yde tilskud til de hermed forbundne udgifter. For samtlige institutioners vedkommende skulle tilskuddet ikke kunne overstige halvdelen af de medgåede udgifter. Tilskuddet skulle, når talen var om private institutioner, fordeles mellem stat, amtskommune og kommune med en trediedel til hver (i København med halvdelen af staten og halvdelen af kommunen) og når det drejede sig om kommunale institutioner skulle statens og amtskommunens tilskud ansættes til — for hver — en trediedel af den nævnte halvdel af de samlede udgifter. (For Københavns vedkommende et statstilskud på 25 pct. af de samlede udgifter).

Disse tilskud var i alle tilfælde foreslået gjort betinget af, at detaljerede planer og overslag over de pågældende foranstaltninger i forvejen var godkendt af socialministeren.

Ved rigsdagens behandling af lovforslaget udgik de nævnte tilskudsbestemmelser, og i stedet blev indsat den i den nuværende lovs § 8 indeholdte hjemmel for tilsynsudvalgene til at yde tilskud til afhjælpning af sådanne mangler ved de bestående institutioner, som anses nødvendig for disses fortsatte virksomhed. Dette tilskud — der kan fastsættes

til indtil halvdelen af udgifterne — ydes i København af kommunen alene, medens tilskuddet udenfor København fordeles på de i vedkommende amt beliggende kommuner efter folketal.

Det er foran side 9 anført, at det københavnske herbergsudvalg i enkelte tilfælde har anvendt den nævnte bestemmelse om adgang til at yde tilskud til afhjælpning af mangler, men at begrænsningen i bestemmelsen „nødvendig for institutionens fortsatte virksomhed" samt institutionernes egne økonomiske forhold har vanskeliggjort muligheden for ad denne vej at kunne gennemføre en ellers ønskelig forbedring af de københavnske institutioners standard.

Om dette forhold er endvidere side 16 oplyst, at når bortses fra enkelte institutioner, er lokaleforholdene m. v. på de københavnske herberger og arbejdshjem temmelig ringe.

Det er udvalgets opfattelse, at der er behov for en bestemmelse, der gør det muligt at yde navnlig de københavnske institutioner økonomisk støtte til sådanne bygningsforanstaltninger o. lign., som må anses nødvendige for at tilvejebringe tilfredsstillende bygningsmæssige forhold m. v. på institutionerne.

I denne forbindelse skal man pege på den i 1951 gennemførte finansieringsordning vedrørende den selvejende institution Kofoeds skoles køb og ombygning af ejendommen Dronningensgade 34 og Prinsessegade 7 til brug for skolen for arbejdsledige. Købesummen for ejendommen tilvejebragtes ved, at institutionen, staten og Københavns kommune i forbindelse med Frederiksberg og Gentofte kommune ydede hver $\frac{1}{3}$ af det nødvendige beløb; for statens og kommunernes vedkommende som lån. Det til ejendommens ombygning og indretning nødvendige beløb tilvej ebragtes foruden gennem almindelig prioritering, ydelse af lån efter byggestøtteleven og anvendelse af institutionens egne midler ved et rente- og afdragsfrit lån af tipsmidlerne (50 000 kr.).

Det er udvalget bekendt, at en tilsvarende ordning søges tilvejebragt ved finansieringen af opførelsen af en ny ejendom til brug for institutionen „Mændenes Hjem" i Istedgade. Udgifterne til grundkøb, byggeri og hjemmets indretning søges i dette tilfælde dækket ved almindelig prioritering, lån efter byggestøtteleven, anvendelse af institutionens egne midler (tilvejebragt ved salg af dens tidligere ejendom og ved indsamling) samt endelig ved støtte af tipsmidlerne. Der er af disse midler bevilget et rente- og afdragsfrit lån på 50 000 kr.

Endvidere er der til en planlagt modernisering af 2 af Arbejde adlers arbejdskolonier, kolonien i Godrum og »Dalhoffsminde« Hoptrup, bevilget en støtte af tipsmidlerne svarende til ca. 35 pct. af udgifterne.

Endelig er der bevilget støtte af tipsmidlerne til anskaffelse af et mindre bibliotek til Arbejde adlers herberge i København.

Udvalget kan meget anbefale, at der, indtil lovregler er gennemført, hvorefter der kan ydes herbergsinstitutionerne støtte til afholdelse af udgifter til oprettelse og forbedring af herbergsinstitutioner efter de nedenfor skitserede retningslinier, af tipsmidlerne stilles beløb til rådighed til afhjælpning af de mest påtrængende mangler i institutionernes indretning og udstyr.

På længere sigt mener udvalget imidlertid at måtte anbefale, at der skaffes hjemmel for, at staten, amtskommunerne og kommunerne kan yde tilskud til udgifterne ved påkrævede bygningsforanstaltninger og lignende til forbedring af institutionernes standard. I analogi med de tilskudsregler, der gælder for anerkendte institutioner for forebyggende børneforsorg, jfr. forsorgslovens § 127, stk. 5, således som denne bestemmelse er

affattet ved lov nr. 92 af 14. marts 1951, bør støtten til private institutioner ikke kunne overstige 70 pct. af udgifterne, idet forudsættes, at de resterende 30 pct. ved private institutioner afholdes ved indsamlede midler og ved kommunale institutioner af kommunen. Med henblik på fordelingen af denne støtte på offentlige kasser kan udvalget gå ind for princippet i de foran refererede i sin tid overfor rigsdagen fremsatte forslag. I tilfælde af opførelse af nye bygninger eller ved om- eller tilbygning af ældre bygninger foreslås statens støtte — for så vidt angår institutioner beliggende i København, hvor problemet er mest aktuelt — fastsat til 35 pct. af de beregnede udgifter efter størst muligt prioritetslån — samt hvor dette er muligt — efter lån i henhold til loven om byggeri med offentlig støtte, jfr. lovbekendtgørelse nr. 288 af 14. juni 1951. En forudsætning for ydelse af støtten må være, at der fra kommunens side ydes en støtte af samme størrelse som statens støtte.

Endvidere foreslås der hjemlet adgang til at yde støtte til forbedring af hjemmenes udstyr, anskaffelse af inventar o. lign. med indtil 70 pct. af de medgåede udgifter og således, at den fastsatte støtte for institutionerne i København udredes med halvdelen af staten og halvdelen af kommunen.

En betingelse for at den nævnte støtte kan ydes, må være, at detaljerede planer og overslag over udgifterne ved de nævnte foranstaltninger i forvejen er godkendt af arbejds- og socialministeriet.

I tilfælde, hvor der efter foranstående er tale om økonomisk støtte fra kommunens side til oprettelse eller forbedring af herbergsinstitutioner i København, vil det efter udvalgets opfattelse være rimeligt, at samtlige kommuner indenfor hovedstadsområdet deltager i tilskudsordningen. Udvalget har dog ikke ment at burde tage endelig stilling til dette spørgsmål, men har ikke villet undlade at pege på forholdet med henblik på en eventuelt kommende økonomisk udligning mellem hovedstadskommunerne.

I overensstemmelse med foranstående har udvalget i det som bilag 1 til nærværende betænkning optrykte forslag til lov om ændringer i og tilføjelser til herbergsloven stillet forslag til ny affattelse af herbergslovens § 8.

Yderligere har udvalget drøftet spørgsmålet om ydelse af støtte til *driften* af herbergsinstitutioner.

Herom var der i det tidligere nævnte lovforslag, der var udarbejdet af socialministeriets udvalg af 1930, foreslået optaget en bestemmelse, der bemyndigede socialministeren til at yde tilskud til driften af sådanne institutioner, som blev oprettet af kommunerne efter henstilling fra ministeren. Denne bestemmelse udgik imidlertid ved lovforslagets behandling i rigsdagen.

Nærværende udvalg er af den opfattelse, at bestemmelser om driftstilskud kan være nødvendige i visse tilfælde, f. eks. hvor det drejer sig om nyoprettede institutioner med en særlig kostbar drift. Man har dog ikke ment på nærværende tidspunkt at kunne fremkomme med forslag til gennemførelse af generelle regler herom i herbergsloven, men man kan anbefale, at der i tilfælde som de nævnte under hensyntagen til de i hvert enkelt tilfælde foreliggende særlige omstændigheder bevilges et passende stats-tilskud til driften under forudsætning af, at der ydes en tilsvarende støtte fra vedkommende kommunale kasser.

4. Tilskud til Centralkontoret for hjemløse mænd.

Foran side 13 ff. er der gjort rede for den virksomhed, der udføres af det i 1922 i København oprettede „Centralkontor for hjemløse Mænd“.

Til kontorets drift blev der i finansårene 1929—30, 1930—31, 1931—32, 1932—33, 1933—34 og 1934—35 ydet statstilskud på henholdsvis 10 000, 7 200, 7 000, 7 000, 6 000 og 3 000 kr.

Kontorets udgifter er siden dets oprettelse for langt den overvejende dels vedkommende blevet dækket ved tilskud fra Københavns kommune — i 1934—35 stort 13 500 kr. Endvidere er der ydet et mindre tilskud fra Frederiksberg kommune.

Der opnåedes ikke tilslutning fra bevillingsmyndighederne til ydelse af statstilskud til kontoret i finansårene 1935—36, 1936—37 og 1937—38.

Efter at socialministeriet — foranlediget af centralkontorets gentagne andragender om fornyet tilskud af statskassen — overfor bevillingsmyndighederne havde fremhævet, dels at den ved centralkontoret repræsenterede sammenslutning efter ministeriets opfattelse fyldestgjorde det i herbergslovens § 9 opstillede krav som grundlag for statstilskud, dels at det måtte anses for at være af største betydning for kontorets fortsatte drift, at der påny blev tillagt institutionen et statstilskud, tiltrådte bevillingsmyndighederne, at der for finansåret 1938—39 blev ydet et tilskud fra staten på 4 500 kr. samt for finansåret 1939—40 og fremefter på 2 500 kr.

Som følge af de under krigen og i tiden derefter skete prisstigninger og den stedfundne udvidelse af kontorets virksomhed (jfr. at henvisningerne er steget fra ca. 5 500 gennemsnitlig i årene 1922—32 til ca. 7 000 i året 1951—52), er udgifterne til dettes drift steget betydeligt — fra ca. 27 000 kr. i 1946—47 til ca. 34 000 kr. i 1951—52 — hvorfor Københavns kommune — da tilskuddet fra staten og Frederiksberg kommune siden 1939 har været uforandret — gentagne gange har måttet forhøje kommunens ordinære tilskud, således at dette i finansåret 1952—53 har nået en størrelse af 28 000 kr. Herudover har Københavns kommune for at dække kontorets underskud ydet tillægsbevillinger af varierende størrelse til dets drift (fra 2 500 kr. til 8 000 kr.).

Det er tidligere fremhævet i nærværende betænkning, at centralkontoret er et væsentligt led i den samlede virksomhed indenfor herbergsområdet i hovedstaden. Kontoret sikrer på en gang en rationel udnyttelse af institutionerne og en — til fordel for institutionerne og deres gæster — rimelig kontrol med de personer, der ønsker ophold på herberger og arbejdshjem i København. Under hensyn hertil samt til at centralkontoret i et stort omfang yder bistand til personer, der er tilrejsende fra provinsbyerne og landdistrikterne, må udvalget finde det rimeligt, at der i større omfang end hidtil ydes støtte af staten til kontorets drift — hvilket i realiteten vil sige, at man fra statens side i højere grad aflaster Københavns kommune for de stigende udgifter til kontorets opretholdelse.

Udvalget skal under henvisning hertil foreslå, at det gennem arbejds- og socialministeriet for tiden ydede årlige tilskud til centralkontoret fra 1. april 1953 at regnes søges forhøjet, således at tilskuddet fremtidig fastsættes til 25 pct. af de med kontorets drift forbundne — og af arbejds- og socialministeriet godkendte — årlige udgifter, idet forudsættes, at de resterende udgifter som hidtil afholdes af København og Frederiksberg kommuner.

B. Udvalgets forslag vedrørende herbergsforholdene udenfor København.

Af redegørelsen under afsnit II C foran vedrørende udvalgets undersøgelse af herbergsforholdene i landet som helhed vil det fremgå, at herbergsvirksomheden i provinsen i dag er af betydeligt mindre omfang end i årene før herbergslovens gennemførelse,

og at arbejdet med institutionerne og lovens bestemmelser ikke har medført særlige vanskeligheder eller rejst større problemer for de ved loven nedsatte amts-tilsynsudvalg.

Selvom der ikke af det således konstaterede resultat kan læses noget bestemt med hensyn til vanskelighederne for de organisationer, private og andre, der har søgt at opretholde og for manges vedkommende fortsat opretholder sådanne institutioner, ligeså lidt som der kan udledes noget afgørende med hensyn til det sociale behov i dag eller i fremtiden for institutioner af denne art, må det tilvejebragte kendskab til forholdene på herbergsområdet udenfor København dog bibringe udvalget den opfattelse, at de problemer udvalget har fået til opgave at arbejde med — i al fald for så vidt angår spørgsmålet om en ændret tilsynsordning og fastsættelse af ændret herbergsbegreb — i væsentlig grad begrænser sig til de københavnske herbergsforhold.

Derimod vil det næppe kunne hævdes, at en udbygning af de gældende regler om adgang til at yde tilskud til herbergsvirksomhedernes indretning og forbedring, ikke vil være af stor betydning for mange virksomheder i provinsen og derigennem også for de personer, der af omstændighederne er henvist til at besøge disse institutioner.

Udvalget har derfor foreslået den foran side 29 omtalte tilskudsordning udformet således, at der også, når forholdene måtte tale derfor, kan ydes økonomisk støtte til oprettelse og forbedring af herberger og arbejdshjem udenfor København.

Som det vil fremgå af udvalgets forslag til en ny affattelse af lovens § 8 er denne støtte tænkt ydet efter tilsvarende principper som for Københavns vedkommende, dog således at de beløb der bliver tale om at yde, i disse tilfælde vil være at fordele mellem staten, vedkommende amtskommune og kommune.

Det er endvidere udvalgets opfattelse, at den foran side 25 omtalte bemyndigelsesbestemmelse for arbejds- og socialministeren, hvorved denne, når omstændighederne tilsiger det, får mulighed for at fastsætte særlige regler vedrørende anerkendelse af og tilsyn m. v. med herbergerne og arbejdshjemmene, bør udformes således, at der også er adgang til at sætte sådanne regler i kraft for begrænsede områder (amtsrådskredse eller kommuner) udenfor København — uanset at den foreslåede bemyndigelse, som det vil fremgå af det foran nævnte, i hovedsagen er begrundet i og tænkt at skulle gælde for de særlige forhold i København.

I overensstemmelse hermed er det som bilag 1 optagne forslag til en ændret affattelse af herbergslovens § 12 formuleret.

C. Udgifterne ved gennemførelse af udvalgets forslag.

Udvalget har, som det fremgår af afsnit A 3 foran, stillet forslag om, at der i herbergsloven indføres en bestemmelse, der åbner mulighed for, at der af staten, amtskommunerne og kommunerne kan ydes tilskud til udgifterne ved påkrævede bygningsforanstaltninger m. v. til forbedring af herbergsinstitutionernes standard, herunder også til opførelse af eventuelle nye bygninger til institutionerne.

Endvidere har man (side 30) stillet forslag om, at der til nyoprettede institutioner med kostbar drift og i andre lignende tilfælde under hensyntagen til de i hvert enkelt tilfælde foreliggende særlige omstændigheder bevilges et passende statstilskud til driften under forudsætning af, at der ydes en tilsvarende støtte fra vedkommende kommunale kasser.

De økonomiske konsekvenser for staten ved disse forslag er vanskelige at vurdere. Det er dog udvalgets opfattelse, at der, i betragtning af den væsentlige støtte, der nu kan gives til gennemførelse af byggearbejder ved ydelse af billige lån i henhold til byggestøtte-loven, indtil videre kun i ret begrænset omfang vil blive tale om yderligere statsstøtte til bygningsforanstaltninger ved institutionerne.

Udvalgets forslag under afsnit A.4 om en forhøjelse af statens tilskud til driften af centralkontoret for hjemløse mænd fra det nuværende beløb, 2 500 kr. årlig, til et beløb svarende til 25 pct. af de årlige driftsudgifter for kontoret, vil, efter det seneste om disse udgifter oplyste, medføre en merudgift for staten på 6 000 kr. årlig.

Herbergsudvalget har eenstemmig tiltrådt foranstående betænkning, idet højskolelærer *Poul Dam* dog har ønsket at knytte den som bilag 6 optrykte særudtalelse vedrørende herbergernes opgaver til udvalgets bemærkninger angående dette spørgsmål side 21 ff. Det samlede udvalg indstiller imidlertid hermed til arbejds- og socialministeren, at det som bilag 1 til betænkningen optrykte udkast til lov om ændringer i og tilføjelser til lov ~~nr.~~ 118 af 7. april 1936 om tilsyn med herberger, arbejdshjem m. v. søges ophøjet til lov, ~~at~~ statens tilskud til centralkontoret for hjemløse mænd søges forhøjet fra 1. april 1953 at regne som i afsnit A. 4 foreslået.

Kobenhavn, i juni 1953.

Kaj Aa. Bjørklund Berthelsen.

R. Conrad.

Poul Dam.

H. Horsten.

J. Chr. Jersild.

E. Leuning,
formand.

V. Sørensen.

J. W. Werner.

P. V. Christiansen.

Udkast til lov om ændringer i og tilføjelser til lov nr. 118 af 7. april 1936 om tilsyn med herberger, arbejdshjem m. v.

I lov om tilsyn med herberger, arbejdshjem m. v., jfr. lov nr. 118 af 7. april 1936, foretages følgende ændringer og tilføjelser:

Til § 1.

§ 1 affattes således:

„Ved herberger (svendehjem, logihuse) forstås i denne lov sådanne institutioner, der er bestemt til i kortere perioder at yde logi og eventuelt forplejning mod penge ved erlag til arbejdssøgende og andre personer, der midlertidigt er ude af stand til selv at skaffe sig logi.“

Til § 3.

§ 3 affattes således:

„Bestemmelserne kommer også til anvendelse på virksomheder, der ved deres karakter og drift væsentlig må ligestilles med de i §§ 1 og 2 nævnte herberger og arbejdshjem.“

Til § 5.

§ 5, stk. 3, affattes således:

„Stk. 3. Funktionstiden for udvalgene er den for vedkommende kommunalbestyrelse gældende. Deres eventuelle udgifter udredes af vedkommende amtsrepartitionsfond og de i amtsråds kredsen(e) beliggende købstæder i forhold til folketallet ved den senest afholdte almindelige folketælling og for Københavns vedkommende af kommunen.“

Til § 5 føjes som nyt stk. 4 følgende:

„Stk. 4. Det sundhedsmæssige tilsyn med herberger og arbejdshjem udøves af politiet og sundhedskommissionen i forening efter retningslinier, udformet af sundhedskommissionen efter forhandling med det stedlige herbergsudvalg.“

Til § 8.

§ 8 affattes således:

„Stk. 1. Til oprettelse eller forbedring af herberger og arbejdshjem, herunder til anskaffelse af fornødent inventar, kan staten, amtskommunen og kommunen yde støtte ved tilskud eller lån efter nærmere af arbejds- og socialministeren fastsatte regler. Støtten kan ydes til dækning af indtil 70 pct. af den del af udgifterne, der ikke dækkes af størst muligt prioritetslån samt størst muligt statslån efter lov om byggeri med offentlig støtte. Støtten fordeles således, at staten, amtskommunen og kommunen hver udreder en trediedel af de

nævnte 70 pct. af restudgifterne. For Københavns kommunes vedkommende ydes denne støtte med halvdelen af staten og halvdelen af kommunen.

Stk. 2. Den omhandlede støtte ydes efter indstilling af de i § 5 nævnte udvalg og er betinget af, at detaljerede planer og overslag over de pågældende foranstaltninger forinden er godkendt af arbejds- og socialministeren, der endvidere er bemyndiget til at fastsætte sådanne betingelser for ydelse af støtten, som omstændighederne måtte tilsige."

Efter § 11 indføjes som ny § 12:

„Stk. 1. Hvor særlige forhold måtte tale derfor, bemyndiges arbejds- og socialministeren til efter indstilling fra det i § 5 omhandlede udvalg at fastsætte særlige regler vedrørende de i en enkelt eller flere kommuner beliggende herberger og arbejdshjem.

Stk. 2. I disse bestemmelser kan fastsættes, at retten til at drive herberger og arbejdshjem betinges af offentlig anerkendelse. Denne gives efter indstilling af vedkommende udvalg af arbejds- og socialministeren, der kan meddele udvalget bemyndigelse til at udstede nærmere regler med hensyn til institutionernes samarbejde, indretning og drift — herunder antallet af gæstesenge og betalingen for opholdet på institutionerne. Endvidere kan udvalget bemyndiges til at fastsætte en særlig betaling gældende for sådanne personer, der uden at høre til den kreds af personer, for hvilken institutionerne ifølge reglerne i §§ 1 og 2 er bestemt, har fået tilladelse til midlertidigt at opholde sig på arbejdshjemmet eller herberget."

8 12 ændres til 8 13.

Til §§ 9 og 10.

I § 9, stk. 1, og § 10 ændres „socialministeren“ til „arbejds- og socialministeren."

§ .)

Arbejds- og socialministeriet bemyndiges til at lade lov om tilsyn med herberger og arbejdshjem m. v. optrykke og bekendtgøre med de ændringer og tilføjelser, der er en følge af nærværende lov.

§ 3.

Denne lov træder straks i kraft.

UDVALGET ANGÅENDE TILSYN MED
HERBERGER, ARBEJDSHJEM M. V.
I KØBENHAVN

Den 21. november 1940

Til arbejds- og socialministeriet.

Det i henhold til lov tir. 118 af 7. april 1936 om tilsyn med herberger, arbejds-hjem m. v. i København nedsatte udvalg har nu udøvet sin tilsynsførende virksomhed i 4 år og mener sig berettiget til, på grundlag af de i dette tidsrum indhøstede erfaringer, at henlede opmærksomheden på de vanskeligheder, som den uklarhed, der på visse punkter findes i loven, forvolder udvalget her i staden.

I denne forbindelse ønsker udvalget at fremkomme med en redegørelse over det arbejde, der i København er gjort, for på det foreliggende grundlag at bringe herbergerne og arbejdshjemmene under kontrol og for at bringe forholdene i overensstemmelse med lovens krav.

Da tilsynsloven trådte i kraft den 1. oktober 1936, indledede udvalget sit arbejde med at foranledige tilsyn etableret med de institutioner i København, der måtte antages omfattet af loven.

Fra Københavns politi indhentede man underretning om, hvilke institutioner der efter de oplysninger, politiet måtte sidde inde med, kunne antages at komme i betragtning, hvorefter man såvel ved at tilskrive de pågældende institutioner direkte, som ved bekendtgørelse i dagspressen gjorde institutionerne opmærksomme på, at de i henhold til tilsynsloven var pligtige til inden 1. januar 1937 at anmelde virksomheden for udvalget, samt til godkendelse af dette at indsende reglement, der foruden ordensbestemmelser skulle indeholde regler angående betalingen for forplejning og logi.

Følgende virksomheder efterkom udvalgets opfordring og erkendte at være underkastet udvalgets tilsynsmyndighed:

*Frelsens Hærs herberge, Saxogade 8,
Set. Johs. Gæstehjem, Ryesgade 28,
Gæstehjemmet, Eskildsgade 21,
Kvindehjemmet, Læssøesgade 8,
Gæstehjemmet, Nattergalevej 32,
Sømandshjemmet af 1884, Set. Annæ Plads 20,
Arbejde adler, Thorsgade 53,
Frelsens Hærs arbejdshjem, Saxogade 8,
Frelsens Hærs optagelseshjem, Ørnevej 37,
Frelsens Hærs optagelseshjem, Tingvej 54,
Københavns arbejdshjem, Amerikavej 22,
Mændenes hjem, Eskildsgade 17.*

Efter en omhyggelig gennemgang af de indsendte reglementer, og efter at det samlede udvalg havde aflagt besøg på alle de nævnte herberger og arbejdshjem for på stedet at gøre sig bekendt med forholdene, godkendtes de indsendte reglementer med undtagelse af det for *Set. Johs. Gæstehjem* gældende.

For denne virksomheds vedkommende gjaldt det særlige, at ejendommen, i hvilken virksomheden havde til huse, ville blive overtaget af kommunen, der vel midlertidigt kunne tillade, at der blev drevet herbergs virksomhed i ejendommen, men iøvrigt havde andre planer med hensyn til dennes anvendelse, og den 1. april 1938 ophørte *Set. Johs. Gæstehjem* med sin virksomhed.

To institutioner, som udvalget mente måtte være omfattet af tilsynsloven *sømandshjemmet „Bethel“*, Nyhavn 24, og *Vesterbros Arbejder-Hotel*, Saxogade 78—82 — hævdede imidlertid, at de på grund af virksomhedernes art ikke mente sig forpligtet til at underkaste sig tilsyn.

Da tilsynslovens område ikke var klart afgrænset, og da der iøvrigt ikke i loven var givet regler for, hvad der ville være at foretage i et tilfælde som det opståede, anmodede udvalget i skrivelse af 24. april 1937 socialministeriet om en udtalelse, idet man overfor ministeriet nøje gjorde rede for de to virksomheders art og formål.

En afskrift af den nævnte skrivelse vedlægges som bilag 1.

Med de institutioner, som havde erkendt at være underkastet tilsynslovens bestemmelser, etablerede udvalget tilsyn på den måde, at det samlede udvalg med visse mellemrum aflagde inspektionsbesøg på virksomhederne, medens udvalgets enkelte medlemmer iøvrigt hver for sig fik tildelt bestemte virksomheder at inspicere.

Det stod imidlertid ret snart udvalget klart, at der foruden de kontrollerede herberger og arbejdshjem fandtes en række privat drevne virksomheder, som under navn af „pensionater“ drev virksomhed af en sådan art og med et sådant omfang og formål, at de burde være underkastet udvalgets tilsyn, så meget mere som disse virksomheder så godt som alle var dårligt indrettede og besøgte af et publikum, som det offentlige måtte have en afgørende interesse i at have under en vis kontrol.

Da man imidlertid ikke i loven kunne finde nogen klar tilkendegivelse om, hvorvidt sådanne virksomheder kunne tvinges ind under udvalgets tilsynsmyndighed, skred man ikke direkte ind, men indskrænkede sig til at følge de virksomheder af denne art, som man var bekendt med, med opmærksomhed.

I begyndelsen af året 1939, da spørgsmålet om, hvorvidt de to førstnævnte institutioner — *sømandshjemmet „Bethel“* og *Vesterbros Arbejder-Hotel* - - måtte anses for omfattet af tilsynsloven, endnu ikke var blevet afgjort af ministeriet, blev man i udvalget bekendt med, at to såkaldte „nattely“ var etableret — *settlementet Saxogaard* og *Missionsstuen*, Toldbodgade 16.

Da man i udvalget var af den bestemte opfattelse, at disse virksomheder måtte være omfattet af tilsynsloven, men på den anden side gerne ønskede ministeriets udtalelse herom, forinden man skred ind overfor dem, tilskrev man den 24. januar 1939 ministeriet i sagen, idet man samtidig henledte ministeriets opmærksomhed på, at man endnu var uden svar på henvendelsen vedrørende *sømandshjemmet „Bethel“* og *Vesterbros Arbejder-Hotel*.

En afskrift af denne skrivelse vedlægges som bilag 2.

I skrivelse af 17. februar 1939 meddelte socialministeriet, at ministeriet med udvalget var enigt i, at *settlementet Saxogaard* og *Missionsstuen*, Toldbodgade 16, omfattedes af tilsynsloven, og udvalget foranledigede herefter, at de to institutioner indstillede deres

virksomhed, da de var behæftede med sådanne mangler, at det måtte anses for håbløst at tillade deres fortsættelse.

Den 3. februar 1940 meddelte ministeriet, at de to oftnævnte institutioner, *sømandshjemmet „Bethel“* og *Vesterbros Arbejder-Hotel*, ikke kunne anses som henhørende under herbergslovens område.

Udvalget har herefter været afskåret fra at udøve tilsyn med disse to virksomheder til trods for, at man som hævdedet overfor ministeriet må indtage det standpunkt, at virksomhederne efter deres art, omfang og formål rettelig burde underkastes tilsyn.

De af socialministeriet trufne afgørelser i forbindelse med tilsynslovens uklare affattelse har imidlertid bevirket, at udvalget har måttet indstille sig på, at et gennemført tilsyn med alle de virksomheder i København, som har til formål at huse hjemløse eller arbejdssøgende personer, må anses for uigennemførligt.

Da man i november måned 1939 bragte i erfaring, at der i lejlighederne i Dannebrogsgade 26 og 28, 1. sal, var blevet startet et spise- og logihus under navnet *Pension „Carmell“*, turde man derfor fra udvalgets side ikke på egen hånd skride ind overfor dette foretagende, selv efter, at man gennem politiet havde modtaget sådanne oplysninger om virksomheden og klientellet, at der ikke syntes at kunne herske nogen som helst tvivl om, at virksomheden måtte være omfattet af tilsynsloven.

Udvalgets virksomhed har særligt været indstillet på at skabe tilfredsstillende hygiejniske forhold på herbergerne og arbejdshjemmene.

For flere virksomheders vedkommende er mangler af forskellig art påtalt og afhjulpet, og i et enkelt tilfælde har udvalget benyttet den adgang, tilsynsloven giver, til at yde tilskud til manglernes afhjælpning.

Dette vil imidlertid ikke sige, at der for de her i staden beliggende herberger og arbejdshjems vedkommende hersker sådanne forhold, som udvalget kunne ønske. Mange af virksomhederne er endnu behæftet med mangler, som burde afhjælpes. Dette har udvalget påpeget, men da de pågældende institutioner ikke har haft nødvendige midler til rådighed til manglernes afhjælpning, og da det ikke har kunnet hævdes, at afhjælpningen måtte anses for at være nødvendig for institutionernes fortsatte virksomhed, har man med beklagelse måttet lade spørgsmålet bero indtil videre.

Een virksomhed — *Frelsens Hærs herberge og arbejdshjern*, Saxogade 8 — var efter udvalgets formening behæftet med endog særdeles alvorlige mangler.

Med det formål for øje at få forholdene bragt i en tilfredsstillende stand førtes der mellem *Frelsens Hær* og udvalget en række forhandlinger, i forbindelse med hvilke der ved sagkyndiges bistand blev foretaget undersøgelse af, på hvilken måde og med hvilke bekostninger manglerne kunne afhjælpes.

Da det imidlertid viste sig, at de fornødne ombygninger m. v. ville blive ret kostelige, og da *Frelsens Hær* for sit vedkommende ikke mente sig i stand til at yde sit bidrag, traf hæren beslutning om at indstille virksomheden.

At denne store virksomhed blev lukket, medførte straks en følelig mangel på herbergspladser, og for at undgå den situation, at der ikke skulle være plads til alle, som ønskede at opnå nattelegi under ordnede forhold, fik udvalget ved forhandling med magistratens 3. afdeling truffet ordning om, at en bygning, som er beliggende på „Sundholm“s område blev stillet til rådighed for de hjemløse.

Alligevel har det ikke kunnet undgås, at tilstrømningen til de nævnte ukontrollerede „pensionater“ er blevet forøget i mærkbar grad, og det må derfor nu i højere grad

end tidligere anses for påkrævet, at tilsynsmyndigheden udstrækkes til også at omfatte disse virksomheder.

Loven, som den foreligger, giver for de nedsatte udvalg mulighed for at have en effektiv kontrol med de virksomheder, som faktisk er under tilsyn, og et nøje indseende med de priser, der forlanges for logi og forplejning og for arbejdshjemmenes vedkommende, betalingen for udført arbejde, og selv om det naturligvis på grund af virksomhedernes forskelligartede økonomi er ugørligt at fastsætte helt ensartede priser, har det dog i København været muligt ved fra udvalgets side at udvise nogen tilbageholdenhed overfor anmodninger om prisforhøjelser at holde priserne nede på et rimeligt og nogenlunde ensartet plan.

Ej heller er der tvivl om, at man ved at stille ret strenge krav med hensyn til indretning m. v., når nye herberger ønskes åbnet, efterhånden kan bringe herbergsforholdene i den nødvendige orden.

Udvalget har ligeledes den opfattelse, at de personlige besøg, som loven giver udvalgene ret til at aflægge på virksomhederne, er af største betydning, og finder udvalgene den rigtige effektive måde at foretage disse inspektionsbesøg på, vil der for udvalgene blive lejlighed til at få den tilstrækkelige indsigt i virksomhedernes arbejde, og der vil kunne skabes mulighed for hurtigt og sikkert at kunne sættes ind, såfremt dette måtte skønnes nødvendigt.

Som det fremgår af det foran anførte, har udvalget på grund af uklarhed med hensyn til lovens område ikke været i stand til at udstrække sin tilsynsmyndighed til en række virksomheder, som angiver at have andre formål, men som i virkeligheden kun har det formål at huse hjemløse personer.

Fra disse virksomheders side bliver det altid gjort gældende, at virksomhederne er at betragte som „pensionater“, og at de personer, de giver logi, ikke kan betragtes som hjemløse i højere grad end de personer, der bebor selvstændigt værelse i byen.

Da der formentlig ikke kan herske tvivl om, at lovens formål har været at skabe grundlag for et tilsyn med alle virksomheder, som huser personer, om hvem det kan siges, at de „er i drift“ eller med andre ord ikke har nogen egentlig fast bopæl, må det synes nødvendigt, at den nuværende lovs område udvides og skarpt afgrænses.

Samtidig må man mene det rigtigst, at der tilvejebringes klarhed over og i loven gives udtryk for, hvorledes afgrænsningen bør være mellem de bestemmelser, der på det heromhandlede område er gældende for og håndhæves af politiet, og de regler, som udvalgene vil have at gå ud fra.

Ligeledes ville det have sin betydning, om der i loven blev givet regel om, i hvilket omfang udvalgene vil kunne forlange politiets bistand, når oplysning ønskes om en virksomheds forhold, når en virksomhed vil være at standse, samt når kontrol skal føres med, at den ikke senere påbegyndes enten i samme eller i noget ændret form.

Udover det anførte er det muligt, at der ved nærmere undersøgelser og forhandlinger vil fremkomme andet og mere, som kunne ønskes ændret i eller tilføjet til den nuværende lov, og da det i denne forbindelse kunne være ønskeligt at erhverve kendskab til, hvilke erfaringer der måtte være høstet af de udvalg, der i henhold til loven er nedsat rundt om i landet, skal man tillade sig at henstille, at de nødvendige oplysninger herom bringes til veje, forinden en almindelig drøftelse om ændringer i og tilføjelse til loven tages op.

Udvalget mener ikke at turde undlade meget alvorligt at slå fast, at en ændring af tilsynsloven er absolut nødvendig.

Skabes der ikke klar og tydelig hjemmel for udvalget til at skride ind overfor de tidligere omtalte „pensionater“ og lignende virksomheder, er udvalget af den opfattelse, at man hellere må foranledige loven ophævet i sin helhed, idet der under lovens nuværende affattelse og gennem den virksomhed, som i henhold til denne udfoldes af udvalget, begås en uretfærdighed mod de institutioner, som alene ud fra ideelle hensyn driver deres virksomhed og ikke som de oftnævnte „pensionater“ udelukkende har taget opgaven op af økonomiske årsager.

Loven pålægger de virksomheder, som underkastes tilsyn, forskellige indskrænkninger i deres handlefrihed, og dette rammer i øjeblikket de førstnævnte institutioner, medens de sidstnævnte frit og uhindret kan byde hjemløse de forhold, de finder for godt, og afkræve dem den betaling for logi og forplejning, som de ønsker.

P. u. v.

S. Munk.

Arnskov.
Udvalgets sekretær.

København, d. 22. april 1947

Til arbejds- og socialministeriet.

Under henvisning til den i arbejds- og socialministeriet den 31. januar 1947 stedfundne drøftelse af herbergsforholdene i København, skal man tillade sig at fremkomme med følgende bemærkninger:

Efter forudgående i arbejds- og socialministeriet førte forhandlinger, hvorunder der af det i henhold til lov nr. 118 af 7. april 1936 om tilsyn med herberger, arbejdshjem m. v. i København nedsatte udvalg blev fremsat ønske om en revision af tilsynsloven, fremsendte udvalget efter ministeriets opfordring i skrivelse af 21. november 1940 en redegørelse over udvalgets arbejde siden lovens ikrafttræden og påpegede de vanskeligheder, som den uklarhed, der på visse punkter findes i loven, havde forvoldt udvalget her i byen.

Spørgsmålet blev herefter gjort til genstand for drøftelse indenfor ministeriet, men da man af indhentede redegørelser over udvalgsarbejdet i landets øvrige udvalg havde fået oplyst, at loven udenfor København lod til at virke tilfredsstillende, blev resultatet af ministeriets overvejelser, at den af det københavnske udvalg fremsatte kritik ikke var tilstrækkelig til at søge loven ændret, hvorfor spørgsmålet herom blev udskudt indtil videre.

Da det imidlertid i den siden da forløbne tid har vist sig at det — på grund af lovens affattelse — ikke har været muligt for udvalget at etablere et effektivt tilsyn med de virksomheder, der efter udvalgets opfattelse burde undergives tilsyn, mener man det påkrævet, at spørgsmålet om en revision af loven tages op påny.

Idet man i det hele skal henvise til de i den nævnte skrivelse af 21. november 1940 fremsatte synspunkter, skal man understrege, at det efter lovens nuværende definition af herbergsbegrebet (lovens §§ 1—3) er uhyre vanskeligt for ikke at sige umuligt at slå fast, om en virksomhed, vil være at betragte som hotel — og altså ikke underkastes tilsyn — eller som herberge underkastet udvalgets tilsynsmyndighed. Følgen heraf har været, at en række virksomheder — som under betegnelsen hotel eller pensionat — huser rejsende arbejdssøgende og hjemløse personer under de slettest mulige hygiejniske forhold og til en efter forholdene skandaløs høj pris, uden at udvalget har mulighed for at skride ind.

Man er fra udvalgets side vel klar over, at det kan være vanskeligt at give den ønskede klare definition af herbergsbegrebet, og man kunne derfor, såfremt denne vanskelighed ikke kan overvindes, tænke sig, at der i loven blev indføjet en bestemmelse, der kunne danne grundlag for oprettelsen af et organ, der — så snart en virksomhed af den heromhandlede art blev oprettet — i hvert tilfælde traf beslutning om, hvorvidt virksomheden måtte høre til den ene eller den anden kategori. Opmærksomheden i denne forbindelse henledes på, at vanskeligheden med at udskille hoteller fra herberger er og må være særlig stor i en by af Københavns størrelse, hvor der drives talrige virksomheder, som vel betegner sig som hoteller, men som efter hele deres indretning og drift har herbergs-lignende karakter.

Som det vil være ministeriet bekendt, føres der af sundhedskommissionen gennem sundhedspolitiet i henhold til den kommunale af indenrigsministeriet stadfæstede sundhedsvedtægt tilsyn med logihuse (sundhedsvedtægtens §§ 71—80), hvorved forstås sådanne boliger, i hvilke værelser, der er bestemte til natteophold for mere end 2 personer i hvert værelse, udlejes daglig eller ugevis.

Da langt de fleste herberger er indrettet og drives på en sådan måde, at de er underkastet sundhedskommissionens tilsyn, vil det sige, at disse herberger er underkastet et dobbelttilsyn. Dette synes irrationelt, og der til trænges derfor af klarende regler også på dette område. Såfremt man måtte nå til det resultat, at det nævnte dobbelttilsyn må opretholdes, vil det være ønskværdigt, at der fastsættes nærmere regler til fastlæggelse af den indbyrdes kompetence mellem udvalg og politi.

Udvalget mener, som det vil fremgå af foranstående, at de nugældende regler for tilsynet med herberger er utilfredsstillende, og man er efterhånden nået til den opfattelse, at det, hvis det fornødne klare grundlag for et fortsat lokalt tilsyn ikke kan tilvejebringes, måske ville være det rigtigste at gå helt bort fra det nuværende system og erstatte dette med et centraliseret tilsyn, et statstilsyn, som i givet fald kunne påtage sig den foran skitserede opgave at rubricere de forskellige logivirksomheder.

Herbergssituationen i København har i de senere år været endog meget spændt og til trods for, at udvalget i samarbejde med centralkontoret for hjemløse mænd har foranlediget, at der er blevet oprettet flere midlertidige herberger, har det været forbundet med meget store vanskeligheder at skaffe sengeplads til de hjemløse her i byen.

En afgørende grund til disse vanskeligheders opståen er den strøm af provinsboere, som — uden at have sikret sig arbejde eller logi — søger til København i forventning om der at finde begge dele.

Gennem „Centralkontoret for hjemløse Mænd" er det oplyst, at mellem 75 pct.—80 pct. af de henvendelser, der rettes til dette kontor om logi, kommer fra provinsboere.

Det ville derfor være af stor betydning, om der på en eller anden måde kunne træffes foranstaltninger til, at denne tilstrømning bringes til ophør eller i hvert fald reguleres.

Det vil af det foran anførte fremgå, at mange af de vanskeligheder, udvalget her i byen kæmper med, skyldes de for København særligt gældende forhold.

Hvis man derfor af hensyn til, at lovens administration ikke synes at volde vanskeligheder i den øvrige del af landet, viger tilbage fra at foreslå ændringer i den nugældende lov, vil man henstille, at der til loven føjes bestemmelser med særligt henblik på København.

Da det imidlertid under alle omstændigheder må forventes, at der vil hengå en vis længere tid, inden der kan tages stilling til, hvorvidt og i bekræftende fald i hvilket omfang loven vil være at revidere, henstiller man, at ministeriet foranlediger indkaldt til en forhandling mellem politiet og udvalget for at prøve muligheden af — med de nugældende regler som grundlag — at få fastlagt så klare regler som muligt for den indbyrdes kompetence mellem politiet og udvalget samt for at få truffet aftale om, hvornår og i hvilket omfang udvalget kan kræve politiets bistand.

P. U. V.

S. Munk.

Oversigt over de i øjeblikket eksisterende herberger og arbejdshjem
med **resumé** af de fra amtstilsynsudvalgene i 1949
modtagne indberetninger.

KØBENHAVN

- 1) *Herberget for hjemløse mænd på Bellahøj*; tilhører Kirkens Korshær.

Kapacitet: 125 senge; gennemsnit ca. 110 pr. nat; 2—16 pr. værelse.

Betaling: 1,25 kr. pr. nat. Havregrød 35 øre pr. portion, kaffe 18 øre pr. kop, brød butikspriser. Arbejde ydes ikke.

Regnskabsbalance: Året 1948 ca. 81 500 kr.; overskud ca. 1 780 kr., der er delt mellem Kirkens Korshær og Københavns kommunes herbergsudvalg, som efter aftale deler overskud eller underskud.

- 2) *Herberget for hjemløse mænd, Amager Fælledvej 55*; tilhører Kirkens Korshær.

Kapacitet: 68 senge; gennemsnit ca. 65 pr. nat; 12—44 i 3 sovesale.

Betaling: 1,25 kr. pr. nat. Ingen servering. Arbejde ydes ikke.

Regnskabsbalance: Året 1948 ca. 34 500 kr. Overskud ca. 3 600 kr., der er delt mellem Kirkens Korshær og Københavns kommunes herbergsudvalg, som efter aftale deler overskud eller underskud.

- 3) *Ungdomsherberget, Frederikssundsvej 41, N.*; drives af Frelsens Hær.

Kapacitet: 48 senge; gennemsnit 40 pr. nat; 8 mand pr. værelse.

Betaling: 1,25 kr. pr. nat; havregrød 30 øre pr. portion; brød, kaffe, mælk til butikspriser.

- 4) *Optagelseshjemmet, Tingvej 54*; tilhører Frelsens Hær.

Kapacitet: 35 senge; gennemsnit ca. 35 pr. nat; 1—4 pr. værelse.

Betaling: 1,25 kr. pr. nat, 8 kr. pr. uge. Ingen servering på herberget.

Arbejdshjemmet: (for tiden 13 af de 35 pladser) 0,60 kr. pr. nat. 29 kr. pr. uge for kost og logi.

Ved arbejde tjenes almindeligt 54 kr. pr. uge.

Regnskabsbalance: Året 1948 ca. 44 000 kr., underskud ca. 15 000 kr., intet offentligt tilskud.

- 5) *Arbejdshjemmet, Thorsgade 53*, tilhører landsforeningen „Arbejde adler“.

Kapacitet: 32 senge, gennemsnit 21 pr. nat i enkelte værelser.

Betaling: Beregnet til 32 kr. ugentlig for kost, logi og vask.

Regnskabsbalance: Året 1948 ca. 55 000 kr. Underskud ca. 11 000 kr. dækket ved tilskud fra landsforeningen.

- 6) *Arbejdernes fællesorganisations gæstehjem, Nattegadevej 32.*

Kapacitet: 197 senge, gennemsnit 195 pr. nat; 168 enkeltværelser, sovesale med 3—26.

Betaling: 1,75 kr. pr. nat, 11,75 kr. pr. uge; kun kaffe, the 18—22 øre pr. kop, brød til butikspriser; intet arbejde.

Regnskabsbalance: Året 1948 ca. 115 600 kr., underskud ca. 9 000 kr. afskrevet på kapitalen, der pr. 31. december 1948 udgjorde ca. 79 000 kr. Aktiver pr. 31. december 1948 ca. 511 000 kr. Prioritetslån i ejendom af København og Frederiksberg kommuner.

- 7) *Mændenes hjem, Eskildsgade 17*, tilhører Missionen blandt hjemløse mænd i København.

Kapacitet: 59 senge; gennemsnit 59 mand pr. nat; 1—5 mand pr. værelse.

For arbejde ydes kost, logi og beklædning samt fra 7 til 14 kr. pr. uge. Herbergsprisen 1,25 kr. pr. nat; kaffe 24 øre pr. kop, smørebød 30—35 øre pr. stk., middag 1,50 kr.

Regnskabsbalance: Året 1948 underskud ca. 16 500 kr., der er dækket af foreningen. Intet offentligt tilskud. Aktiver ca. 194 000 kr.

- 8) *Københavns arbejds hjem, Amerikavej 22—24*, selvejende.
Kapacitet: 75 senge, gennemsnit 35 pr. nat; 1—8 pr. værelse.
For arbejde ydes kost, logi, vask, beklædning samt et kontant vederlag i forhold til arbejdsydelse.
Intet offentligt tilskud. Regnskab ikke modtaget.
- 9) *Kofoeds skole, Prinsessegade 7*.
Kapacitet: 56 senge, gennemsnit 56 pr. nat; 28 pr. soverum.
Betaling: 1 kr. pr. nat; havregrød 40 øre. Intet arbejde.
- 10) *Herberget på Sundholm, Københavns kommune*.
Kapacitet: 300 senge; gennemsnit 175 pr. nat; 3—4 mand pr. værelse.
Betaling: 1,25 kr. pr. nat. Kaffe med brød 20 øre. Intet arbejde.
Regnskabsbalance: Finansåret 1948—49 ca. 83 000 kr., overskud ca. 4 300 kr.
- 11) *Sømandshjemmet, Set. Annæ Plads 20*, selvejende, men delvis for bestyrerens regning.
Kapacitet: 40 senge, gennemsnit 24 mand pr. nat; 1—5 mand pr. værelse.
Betaling: 10 kr. for første uge, derefter 9 kr. pr. uge. Intet arbejde. Morgenmad 1,30 kr., frokost, middag 1,20 kr.
Regnskabsbalance: Året 1948 ca. 10 000 kr., overskud ca. 117 kr. Intet offentligt tilskud.
- 12) *Kvindehjemmet, Jagtvej 153*, selvejende.
Kapacitet: 65 senge samt børnesenge. Annex: 44 senge. Gennemsnit 47 kvinder med 25 børn pr. nat; i annex 44. I hjemmet: 1 kvinde med eventuelle børn pr. værelse; i annex: 4 pr. værelse.
Betaling: 1,75 kr. pr. nat, for kvinder med børn 2,00 kr.; i annex 1,25 kr. Kaffe til 15 øre, smørrebrød 20 øre, middag 1,25 kr. Intet arbejde.
Regnskabsbalance: Året 1948 ca. 290 000 kr.; underskud ca. 20 000 kr. Tilskud fra en række kommuner (herunder Københavns kommune 3 000 kr.) og justitsministeriet 3 000 kr.

KØBENHAVNS AMT

„Arbejde adler“s arbejds hjem i Roskilde. Tilhører landsforeningen „Arbejde adler“.
Kapacitet: 40 senge; gennemsnitlig 19 pr. nat. 20 enkeltværelser samt 2 værelser med henholdsvis 8 og 12 senge. Mod beskæftigelse ved landbrug, gartneri og brændehugning ydes kost, logi og en kontant løn.

Regnskabsbalance: 1948—49: ca. 45 000 kr. Underskud for institutionen: ca. 19 000 kr., der dækkes ved tilskud fra landsforeningen, som fra socialministeriet, amter, kommuner m. fl. i 1948—49 har modtaget ca. 13 000 kr. som tilskud til foreningens arbejde. Landsforeningen som sådan har i 1948—49 haft et underskud på ca. 22 000 kr.

FREDERIKSBORG AMT

Der forefindes ikke herberger eller arbejds hjem i amtet.

HOLBÆK AMT

- 1) *Sve ridehjemmet i Holbæk*, tilhører håndværks-svendenes rejse- og sygeforening.
Kapacitet: 24 senge, gennemsnitlig 11—12 pr. nat. Intet oplyst om betaling.
Regnskabsbalance: For året 1948 ca. 5 500 kr. Tilskud fra staten og kommuner.
- 2) *Svendehjemmet i Nykøbing Sj.*, tilhører en forening.
Kapacitet: 4 senge; gennemsnitlig 1 om dagen. Intet oplyst om betaling.
Regnskabsbalance: 1948 ca. 900 kr. Underskud ca. 150 kr. Tilskud fra forskellige kommuner.

SORØ AMT

- 1) „Arbejde adler“ i Haslev, tilhører en lokal forening af „Arbejde adler“.
Kapacitet: 9 senge i eet soverum. Gennemsnitlig 3 mand pr. nat. For 2 timers brændekløvning ydes logi, frokost eller aftensmad.
Regnskabsbalance: 1948 ca. 6 000 kr., overskud ca. 780 kr. Værdi af fast ejendom 23 800 kr. Tilskud fra Haslev-Freerslev kommune 500 kr. årlig.
- 2) *F or plejning shjemmet i Sorø*. Tilhører en forening.
Kapacitet: 8 senge i eet soverum. Gennemsnitlig 6 mand pr. nat. Der ydes gratis logi og aftens- samt morgenmåltid.
Regnskabsbalance: 1948—49 ca. 6 300 kr. Underskud ca. 700 kr. Tilskud fra Sorø og andre kommuner; 1 775 kr. i 1948—49.
- 3) *F or plejning shjemmet i Korsør*. Tilhører en forening.
Kapacitet: 11 senge i 3—4 soverum. Gennemsnitlig 2—3 mand pr. nat. For aftensmåltid samt logi betales 35 øre.
Regnskabsbalance: 1948 ca. 5 800 kr. Overskud ca. 100 kr. Tilskud fra Korsør kommune 1 300 kr.

- 4) *Herberget i Skelskør*. Tilhører Skelskør kommune.

Kapacitet: 8 senge i eet soverum. Gennemsnitlig 3 mand pr. nat.

Betaling: Logi 0,60 kr. pr. nat, måltider 0,40—1,40 kr. Kommunen dækker udgiften ved driften.

- 5) *Forplejningshjemmet i Ringsted*. Selvejende.

Kapacitet: 10 senge; 4—6 i to stuer. Gennemsnitlig 2 mand pr. nat. Der ydes ikke betaling eller arbejde. Om hjemmets økonomi er kun oplyst, at der modtages 2 770 kr. årligt i tilskud.

- 6) *Forplejningshjemmet i Slagelse*.

Kapacitet: 20 senge; 4—8 pr. soverum, gennemsnitlig 4—5 mand pr. nat.

Betaling: 35 øre pr. nat. Der ydes ikke arbejde.

Regnskabsbalance: 1948—49 ca. 7 000 kr. Underskud ca. 370 kr. Tilskud fra Slagelse og andre kommuner 3 100 kr. Værdi af fast ejendom 20 000 kr.

PRÆSTØ AMT

Blå Kors' svendehjem og Kristelig Herberge i Næstved.

Tilhører Blå Kors' lokalafdeling.

Kapacitet: 37 senge; gennemsnitlig 14 pr. nat.

Betaling: 0,30—1,00 kr. pr. nat. Frokost, middag, aftensmad **1,60** kr. Der ydes ikke arbejde.

Regnskabsbalance: 1948 ca. 4 200 kr. Overskud ca. 320 kr. Tilskud fra Næstved og Herlufsholms kommuner 1 300 kr., Præstø amtsråd 50 kr. Formue ca. 20 600 kr.

MARIBO AMT

- 1) *Svende stuen i Saksøbing*. Tilhører Saksøbing kommune.

Kapacitet: 5 senge, gennemsnitlig 3 pr. dag, 1 til 4 mand pr. værelse.

Betaling: 50 øre pr. nat, fuld kost 3 kr. pr. dag, middag 1,25 kr.

Regnskabsbalance: ca. 950 kr. Underskud ca. 400 kr.

- 2) *Svendehjemmet i Nakskov*. Privat ledelse. Må ifølge politiets bestemmelse ikke tage gæster for kortere tid end 1 uge. Intet regnskab.

BORNHOLMS AMT

Intet herbergsudvalg nedsat, da der ikke findes herberger eller arbejdshjem i amtet.

ODENSE AMT

- 1) „*Arbejde adler's herberge i Odense*. Tilhører landsforeningen.

Kapacitet: 44 senge; gennemsnitlig belægning uoplyst. Der ydes 2½ times arbejde for natlogi og 3 måltider. Mindre kontant beløb udbetales i forhold til arbejdsydelse.

Regnskabsbalance: 1948 ca. 77 000 kr. Underskud 18 000 kr. Ikke offentlige tilskud.

- 2) *Odense købstads svendehjem*. Tilhører Håndværkssvendenes rejse- og sygeforening.

Kapacitet: 22 senge, gennemsnitlig 6—7 pr. nat. *Betaling*: 75 øre pr. nat. I 1953 1,00 pr. nat. Der ydes ikke arbejde. Fortæring ydes til mindre priser.

Regnskabsbalance: ca. 15 600 kr. Underskud ca. 200 kr. Tilskud fra staten 80 kr., Odense kommune 400 kr.

- 3) *Middelfart svendehjem*. Tilhører Håndværkssvendenes rejse- og sygeforening.

Kapacitet: 20 senge; gennemsnitlig 10 pr. nat. 4—7 mand pr. værelse. Intet oplyst om betaling.

Regnskabsbalance: 1948 ca. 3 300 kr. Overskud ca. 900 kr. Tilskud fra Middelfart kommune 1 000 kr. og forskellige foreninger.

SVENDBORG AMT

- 1) *Svendehjemmet i Nyborg*. Tilhører Håndværkssvendenes rejse- og sygeforening.

Kapacitet: 11 senge; 3—5 mand pr. rum; gennemsnitlig belægning 3—4 pr. nat. Der ydes ikke arbejde.

Betaling: 75 øre for logi; måltider 0,25—1,50 kr.

Regnskabsbalance: 1948 ca. 2 700 kr. Underskud ca. 1 000 kr. Statstilskud 80 kr. årlig.

- 2) „*Hjemløses Vel*“, *Fåborg*. Tilhører en forening. *Kapacitet*: Oprindeligt 15 senge, nu 4; gennemsnitlig belægning: 2 pr. nat.

Der ydes logi + morgenmad gratis, dog kun 1 nat hver 3. måned for hver rejsende. Ellers 2,25 kr. for logi med morgenmåltid.

Regnskabsbalance: 1948 ca. 3 500 kr. Underskud ca. 170 kr. Tilskud fra Fåborg kommune 1 200 kr.

HJØRRING AMT

- 1) *Svendehjemmet i Frederikshavn*. Tilhører Håndværkssvendenes rejse- og sygeforening.

Kapacitet: 20 senge; gennemsnitlig 12—13 pr. nat. 4 mand pr. værelse.

Betaling: 1 kr. pr. nat. Frokost, middag og aftensmad 1,00—1,75 kr. Der ydes ikke arbejde.

Regnskabsbalance: 1948 ca. 3 350 kr. Underskud ca. 1 200 kr. dækkes af foreningen. Tilskud fra kommunen 1 000 kr., staten 80 kr.

- 2) *Svendehjemmet i Brønderslev.* Tilhører Arbejdernes fællesorganisation.

Kapacitet: 13 senge, gennemsnitlig 2 pr. nat. 6—7 mand pr. værelse.

Betaling: 1 kr. pr. nat. Moderation for organiserede arbejdere. Intet oplyst om priserne for servering. Der ydes ikke arbejde.

Regnskabsbalance: 1948 ca. 3 100 kr. Underskud ca. 150 kr. Tilskud fra kommunen 300 kr.

- 2) *Svendehjemmet i Randers.* Tilhører Håndværkssvendenes rejse- og sygeforening.

Kapacitet: 24 senge; gennemsnitlig 15 pr. nat, 1—5 mand pr. værelse.

Betaling: 1 kr. pr. nat. Servering af måltider 0,65—1,75 kr. Der ydes ikke arbejde.

Regnskabsbalance: 1948 ca. 7 600 kr. Overskud ca. 500 kr. Tilskud fra Randers kommune 500 kr., staten 80 kr.

- 3) *Svendehjemmet i Hobro.* Tilhører Håndværkssvendenes rejse- og sygeforening.

Kapacitet: 11 senge; gennemsnitlig 5—6 pr. nat; 4—7 mand pr. værelse.

Betaling: 70 øre pr. nat. Servering af måltider 1,50—1,70 kr. Der ydes ikke arbejde.

Regnskabsbalance: ca. 3 500 kr. Underskud ca. 1 200 kr. dækkes af overskuddet ved driften af foreningens ejendom.

THISTED AMT

Siden 1931 er svendehjemmene i Thisted og Nykøbing Mors nedlagt, og der er ingen herberger eller arbejdshjem i drift for tiden i amtet.

ÅLBORG AMT

Kirkens Korshær har d. 23. januar 1950 åbnet et herberge på hjørnet af Gugvej og Rundvejen i Ålborg.

Kapaciteten er 40 pladser fordelt med 5 4-sengs stuer, 2 6-sengs stuer og 1 8-sengs stue. Der betales 1 kr. pr. nat samt for havregrød 45 øre, kaffe 20 øre og for wienerbrød 16 øre.

1) budgettet regnes med samlede udgifter på 11 850 kr. og samlede indtægter på 12 600 kr. Ålborg kommune har ydet 2 000 kr. til herbergets *oprettelse*, men har ikke givet tilsagn om noget tilskud til driften.

RANDERS AMT

- 1) *„Arbejde adler“s hjem i Banders.* Tilhører landsforeningen.

Kapacitet: 14 senge; gennemsnitlig 7 pr. nat; 4—6 mand pr. værelse.

Betaling: 2 kr. pr. dag for fuldt ophold, der vederlægges ved arbejde på hjemmet, der til gengæld yder kontant løn efter arbejdsindsats.

Regnskabsbalance: 1948 ca. 33 200 kr. (den samlede koloni). Underskud ca. 19 000 kr. dækket af foreningen.

ÅRHUS AMT

- 1) *Frelsens Hærs optagelseshjem „Kathrinebjerg-gård“*, Århus.

Kapacitet: 20 senge. I 1948 optaget 21 mand, højeste antal 11, laveste 2; 16 af de 21 er optaget efter anmodning fra statsfængslerne; 14 er sendt ud i arbejde. Der ydes kost, logi m. v. + en mindre kontant løn mod arbejde.

Regnskabsbalance: 1948 ca. 63 000 kr. Underskud ca. 10 000 kr., hvoraf 4 000 kr. er dækket af foreningen, resten ved optagelse af lån.

- 2) *Kirkens Korshærs midlertidige herberge* i vinteren 1948—49.

Indrettet i garderoben og et tilstødende lokale i kælderetagen i missionshuset i Brammersgade 4, Århus. Åben 3. december 1948—1. april 1949, ca. 14—15 mand pr. nat. Betaling 50 øre pr. nat for logi og morgenmåltid.

- 3) *Kirkens Korshær* har i december 1949 åbnet et herberge i en Århus kommune tilhørende ejendom i Mejlgade i Århus (tidl. husvildeafdeling).

Kapaciteten er 26 pladser i 3—4 sovestuer. Derudover er der en opholdsstue, et soigneringsrum samt lejlighed til lederen. Betalingen er 1,50 kr. for første nat og 1 kr. for de følgende nætter. For servering af morgenmåltid ydes en mindre betaling.

Herberget er foreløbig tænkt holdt i drift i $\frac{1}{2}$ år, og budgettet er på ca. 9 300 kr. med et underskud på ca. 200 kr. Kommunen yder gratis husleje, lys og varme, ialt beregnet til 1 500 kr. årlig.

SKANDERBORG AMT

- 1) *Arbejdsherberget i Horsens*. Tilhører Frelsens Hær.
Kapacitet: 20 senge; gennemsnitlig 15 pr. nat; 4—16 pr. værelse. Der ydes arbejde eller delvis betaling, nemlig 1 kr. pr. nat. Måltider 0,60—1,50 kr. For arbejde gives kost, logi m. m. samt et mindre kontant beløb.
Regnskabsbalance: 1948 ca. 110 000 kr. Underskud ea. 12 000 kr., dækket af foreningen og ved optagelse af lån. Intet tilskud fra det offentlige.
- 2) *„Arbejde adler^s herberge i Silkeborg*.
Kapacitet: 17 senge; gennemsnitlig 7 pr. nat; 7 og 10 mand pr. værelse.
Betaling: 1 kr. pr. nat. Måltider **1,00—1,75** kr. Der ydes ikke arbejde.
Regnskabsbalance: 1948 ca. 3 000 kr.; 1 500 kr. 1 tilskud fra kommunerne.
- 3) *Svendelijemmet i Skanderborg*. Tilhører Håndværkssvendenes rejse- og sygeforening.
Kapacitet: 10 senge; gennemsnitlig 7—8 mand pr. nat. 4 og 6 i hvert værelse.
Betaling: 65 øre pr. nat. Måltider 0,50—1,50 kr. Der ydes ikke arbejde.
Regnskabsbalance: ea. 1 800 kr. Underskud ca. 400 kr. Formue ea. 4 700 kr. i fast ejendom.
- 4) *„Arbejde adlerus arbejdskoloni i Godrum pr. Hjulund st.*
Kapacitet: 30 senge; gennemsnitlig 22 mand. Eneværelser.
Betaling: ydes ved arbejde i landbrug, gartneri m. v., og der udbetales et mindre kontant beløb af 6—12 kr. pr. uge.
Regnskabsbalance: 1948 ca. 45 000 kr. Underskud ca. 9 000 kr. dækket ved tilskud fra foreningen.
- 5) *Fru Roesens herberge i Hammel*. Privat.
Kapacitet: 3 senge; gennemsnitlig 2 pr. nat, eet enkeltværelse og eet dobbeltværelse.
Betaling: 1 kr. pr. nat. Der ydes ikke arbejde. Regnskab ikke afgivet. Kommunen betaler et tilskud på 15 øre pr. mand for den første nats ophold.

VEJLE AMT

- 1) *Sømandshjemmet i Vejle*. Drives af en forening.
Kapacitet: 15 senge; gennemsnitlig 12 pr. nat; 7 enkelte og 4 dobbeltværelser.
Betaling: 2,00—3,50 kr. pr. nat. Måltider 1,45—2,25 kr. Der ydes ikke arbejde.
Regnskabsbalance: ca. 51 000 kr. Overskud ca. 2 800 kr. Egen ejendom med restaurationsdrift. Formue ca. 23 500 kr.

- 2) *Svendehjemmet i Vejle*. Tilhører Håndværkssvendenes rejse- og sygeforening.
Kapacitet: 20 senge; gennemsnitlig 8 pr. nat med 1—5 personer pr. værelse.
Betaling: 1 kr. pr. nat. Måltider 1,00—1,75 kr. Der ydes ikke arbejde.
Regnskabsbalance: ca. 2 500 kr. Underskud ca. 200 kr. Tilskud: Vejle kommune 300 kr. + underskud, staten 80 kr. årligt.
- 3) *Svendehjemmet i Fredericia*. Selvejende.
Kapacitet: 20 senge; gennemsnitlig 10 pr. nat med 5 mand pr. værelse.
Betaling: 1 kr. pr. nat. Måltider 1,25—1,75 kr. Der ydes ikke arbejde.
Hjemmets regnskab indgår i ejendommens drift, som i 1948 har givet overskud på ca. 6 000 kr. Ingen offentlige tilskud.
- 4) *Svendehjemmet i Kolding*. Tilhører Håndværkssvendenes rejse- og sygeforening.
Kapacitet: 24 senge; gennemsnitlig 20 pr. nat med 1 til 7 pr. værelse.
Betaling: 0,50—1,00 kr. pr. nat. Måltider 1,00—1,50 kr. Der ydes ikke arbejde.
Regnskabsbalance: 1948 ca. 9 000 kr. Underskud ca. 140 kr. Tilskud: Kolding kommune 800 kr. og staten 83 kr. årligt.

VIBORG AMT

- 1) *Kristeligt svendehjem, Viborg*. Tilhører „Indre Mission" og „Blå Kors" forening.
Kapacitet: 28 senge; gennemsnitlig 16—18 pr. nat i soverum med 1—9 mand. Der ydes ikke arbejde for opholdet.
Betaling: 1,25 kr. pr. nat. Måltider 1,25—1,60 kr.
Regnskabsbalance: 1948—49 ca. 22 000 kr. Tilskud fra kommunen 1 500 kr. Fast ejendom 21 000 kr., egen formue ca. 2 000 kr.
- 2) *Skive forplejningsstation*. Tilhører en forening.
Kapacitet: 14 senge; gennemsnitlig 6 pr. nat.
Betaling: Der ydes enten arbejde — i form af brændehugning — eller 1,25 kr. pr. nat som betaling for opholdet. Måltider fra 0,60—2,00 kr.
Regnskabsbalance: 1947—48 ca. 2 500 kr. Underskud ca. 600 kr. Tilskud fra kommunen 400 kr.

RIXGKOBING AMT

- 1) *Ringkøbing svendehjem*. Privat.
170 gæster i 1948.

- 2) „Arbejde adler“, *Struer*. Tilhører lokalforeningen. 400 „indskrevne“ og ca. 1 200 logerende i 1948. *Regnskabsbalance*: 1948 ca. 12 300 kr. Overskud ca. 1 000 kr.
- 3) *Møltrup optagelseshjem*. Gennemsnitlig belægning af *optagne* 1947—48: 25. *Rejsende*: 551 kostdage i 1947—48. Hjemmet får 7 600 kr. i statstilskud og ca. 1 500 kr. i amts- og kommunetilskud. Underskud ca. 36 000 kr. dækket af hjemmets kapital.
- 4) *Holstebro og omegnsforplejnings forening*. 543 gæster i 1948. *Regnskabsbalance* 1948—49 ca. 1 700 kr. Overskud ca. 150 kr. 1 000 kr. i tilskud fra Holstebro kommune.

RIBE AMT

- 1) *F' or plejning sstationen i Ribe*. Tilhører en forening. *Kapacitet*: 15 senge; gennemsnitlig 3—4 mand pr. nat. Om priser og regnskabsforhold er der intet oplyst.
- 2) *F' or plejning sstationen i Varde*. Tilhører en forening. *Kapacitet*: 8 senge, gennemsnitlig 4 mand pr. nat i to værelser. Om priser intet oplyst. *Regnskabsbalance*: 1948: 1 883 kr. Varde kommune yder 500 kr. årlig i tilskud. Overskud ca. 90 kr.
- 3) *Svendehjemmet i Vejen*. Tilhører en kreds af borgere. *Kapacitet*: 10 senge. Gennemsnitlig 0 mand pr. nat. Der ydes arbejde eller betaling for opholdet. Xærmere oplysninger ikke indkommet. *Regnskabsbalance*: 1948 ca. 2 200 kr. Vejen kommune yder 400 kr. i tilskud. Underskud i 1948 ca. 150 kr.

HADERSLEV AMT

- „Arbejde adler“s arbejdskoloni „Dalhoffsminde“, *Hoptrup*. *Kapacitet*: 26 senge; gennemsnitlig 23—24 daglig. 26 enkeltværelser. Hjemmet er fornylig moderniseret. *Betaling*: 2 kr. pr. dag for fuldt ophold sker i form af arbejdsydelse. *Regnskabsbalance*: 1948 ca. 48 000 kr. Underskud ca. 27 500 kr. dækket ved tilskud fra foreningen.

ÅBENRÅ-SØNDERBORG AMT

- F' or plejning sstationen i Sønderborg*. Tilhører en forening og drives ved bestyrer. *Kapacitet*: 10 senge i to soverum (6 + 4); gennemsnitlig 8 mand pr. nat. *Betaling*: Gratis ophold for vejfarende; andre: 1,50 kr. pr. nat. Kommunen stiller lokaler til rådighed. Der ydes ikke arbejde. *Regnskabsbalance*: 1947—48 ca. 3 300 kr. Underskud ca. 40 kr.

TØNDER AMT

- 1) *Håndværkerhjemmet i Løgumkloster*. Tilhører Håndværkerlauget. *Kapacitet*: 5 senge i eet værelse. 157 overnatninger i 1948. *Betaling*: 1 kr. pr. nat. Måltider 1,50—2,50 kr. Hjemmet drives sammen med en fast ejendom tilhørende foreningen. Formuen ca. 7 800 kr.
- 2) *Svendehjemmet i Højer*. Drives privat i en af kommunens ejendomme for en årlig husleje af 300 kr. 2 senge i eet værelse. 1 kr. pr. nat. incl. morgenmåltid. 90 øre for aftensmad. Regnskab ikke modtaget.

Oversigt over herberger, der er nedlagt siden 1931.

KØBENHAVN

- 1) *Frelsens Hærs arbejdshjem og herberge, Saxogade 8.*
Nedlagt: 31. maj 1939.
Årsag: Uhygiejnisk indretning påtalt af herbergsudvalget i København. Ikke midler til afhjælpning. Ejendommen afhændet.
- 2) *Frelsens Hærs optagelseshjem, Ørnevej.*
Nedlagt: Februar 1937.
Årsag: Ejendommen afhændet.
- 3) *Centralmissionens natherberge for hjemløse mænd.*
Nedlagt: Vinteren 1932—33.
Årsag: Formindsket trang til herbergspladser.
- 4) *Daghjemmet for hjemløse og arbejdsledige mænd.*
Træder kun i virksomhed i særlig strenge vintre. Har ikke været etableret i de sidste år.
- 5) *Set. Joliannes gæstehjem.*
Nedlagt: 1. april 1938.
Årsag: Uhygiejnisk indretning påtalt af herbergsudvalget i København. Ejendommen overtaget af kommunen og anvendt til andet formål.

KØBENHAVNS AMT

- 1) *Optagelseshjemmet „Korsdal“, Rødovre.*
Nedlagt: 15. oktober 1933.
Årsag: Var længe blevet drevet med underskud; ikke midler til nyindretning.
- 2) *Herberg for rejsende, Roskilde.*
Nedlagt: 1. oktober 1937.
Årsag: Ingen besøg efter oprettelse af „Arbejde adler"s hjem i Roskilde.

FREDERIKSBORG AMT

- 1) *„Arbejde adler"s hjem i Helsingør.*
Nedlagt: 1938.
Årsag: Bevilling til af holdsgæstgiveri inddraget af amtet på grund af utilfredsstillende drift.
- 2) *„Arbejde adler"s hjem i Frederiksværk.*
Nedlagt: 1935.
Årsag: Manglende søgning.

- 3) *Rejse- og afholdshjem i Helsingør.*
Nedlagt: 1936.
Årsag: Blev ikke drevet som herberge.

HOLBÆK AMT

- 1) *Arbejdsherberget oprindeligt i Keldstrup pr. Vig senere flyttet til Jyderup pr. Vig (privat).*
Nedlagt: 1941.
Årsag: Manglende søgning.
- 2) *Arbejdsherberget i Svinninge.*
Nedlagt: 1936.
Årsag: Økonomiske forhold (svigtende bidrag).
- 3) *Arbejdsherberget i Uggerløse.*
Nedlagt: 1942.
Årsag: Økonomiske forhold (svigtende bidrag).
- 4) *Forplejningshjemmet i Kalundborg.*
Nedlagt: 15. juli 1941.
Årsag: Manglende søgning og økonomiske forhold.
- 5) *Herberget „Samaritanen“, Holbæk.*
Nedlagt: 1929 eller 1930.
Årsag: Manglende søgning.

SORØ AMT

Svendehjemmet i Skælskør blev i 1923 overtaget af Skælskør kommune og står i oversigten over eksisterende herberger opført under Sorø amt som nr. 4): Herberget i Skælskør.

PRÆSTØ AMT

- 1) *Store,-Heddinge kommunes svendehjem.*
Nedlagt: 1. april 1943.
Årsag: Manglende søgning.
- 2) *Svendeherberget i Hovby ved Fakse.*
Nedlagt: 1. april 1944.
Årsag: Økonomiske forhold og ejendommen skulle anvendes til husvildebolig.
- 3) *Hjem for rejsende arbejdsløse i Stege.*
Nedlagt: 1. april 1940.
Årsag: Manglende søgning.

MARIBO AMT

- 1) *Blå Kors' hjem i Nakskov.*
Hjemmet er nedlagt i 1940 på grund af økonomiske vanskeligheder.
- 2) *Sønderskovhjemmet i Toreby.*
Drives som „afvænningshjem“ (anerkendelse 1939).
- 3) *„Rिंगgårdén“ i Stubbekøbing.*
Hjemmet er nedlagt pr. 1. oktober 1934 på grund af manglende søgning.
- 4) *Maribo kommunale svendehjem.*
Svendehjemmet blev nedlagt pr. 1. maj 1948 på grund af manglende søgning.
- 5) *Herberget „Bethel“ i Nykøbing F.*
Herberget blev nedlagt i slutningen af 1934 antagelig på grund af, at virksomheden ikke kunne svare sig økonomisk.
- 6) *Forplejningsstationen i Nykøbing F.*
Virksomheden nedlagdes den 30. november 1942 på grund af manglende søgning.

ODENSE AMT

- 1) *„Arbejde adler“, Kerteminde.*
Nedlagt: 1938.
Årsag: Dårlig indretning.
- 2) *„Arbejde adler“, Assens.*
Nedlagt: 1948.
Årsag: Manglende søgning.
- 3) *Kerteminde svendehjem.*
Nedlagt: 1945.
Årsag: Manglende søgning.
- 4) *Herberget for hjemløse i Bogense.*
Nedlagt: 1946.
Årsag: Manglende søgning.
- 5) *Arbejdsherberget for hjemløse i Middelfart.*
Nedlagt: 1947.
Årsag: Manglende søgning.

SVENDBORG AMT

- 1) *Herberget i Ringe.*
Nedlagt: 1. juni 1946.
Årsag: Lokaler og bestyrer opsagt; nye lokaler kunne ikke skaffes.
- 2) *Svendehjemmet i Rudkøbing.*
Nedlagt: 1949.
Årsag: Ikke tidssvarende og manglende søgning.
- 3) *Kastanievejens svendehjem, Rudkøbing.*
Nedlagt: 1929.
Årsag: På politimesterens forlangende.
- 4) *Blå Kors' svendehjem, Nyborg.*
Nedlagt: 1930.
Økonomiske forhold.

- 5) *Frelsens Hær's herberge i Fåborg.*
Nedlagt: 1943.
Årsag: Mangel på sengetøj.
- 6) *Blå Kors' svendehjem i Svendborg.*
Nedlagt: 1949.
Årsag: Økonomiske forhold.

HJØRRING AMT

- 1) *Svendehjemmet i Hjørring.*
Nedlagt: 1946.
Årsag: Økonomiske forhold.
- 2) *Svendehjemmet i Skagen.*
Nedlagt: 1937.
Årsag: Efter henstilling fra amts-tilsynsudvalget.

THISTED AMT

- 1) *Svendehjemmet i Nykøbing M.*
Nedlagt: 1944.
Årsag: Manglende søgning.
- 2) *Svendehjemmet i Thisted.*
Nedlagt: 1940.
Årsag: Ikke midler til nødvendig istandsættelse.

ÅLBORG AMT

- 1) *„Arbejde adler“, Åbybro.*
Nedlagt: 1940.
Årsag: Manglende søgning.
- 2) *Svendehjemmet i Løgstør.*
Nedlagt: 1941.
Årsag: Manglende søgning.
- 3) *Svendehjemmet i Års.*
Nedlagt: 1935.
Årsag: Manglende søgning.
- 4) *Svendehjemmet i Nibe.*
Nedlagt: 1933.
Årsag: Manglende søgning.
- 5) *Svendehjemmet i Ålborg.*
Nedlagt: Formentlig 1930.
Årsag: Bygningen nedrevet.

RANDERS AMT

- 1) *„Arbejde adler's herberge, Hobro.*
Nedlagt: 1941 eller 1942.
Årsag: Manglende søgning.
- 2) *Svendehjemmet i Qrenå.*
Nedlagt: 1. marts 1939.
Årsag: Indrettet til beboelseslejlighed.

- 3) *Håndværkssvendenes rejse- og sygeforenings hjem i Grenå.*

Nedlagt: 1. april 1940.

Årsag: Amts-tilsynsudvalget påtalte visse forhold vedr. indretningen.

- 4) *Det kommunale herberge i Ebeltoft.*

Nedlagt: 1940.

Årsag: Efter henstilling fra amts-tilsynsudvalget, der ikke kunne godkende indretningen.

ÅRHUS AMT

- 1) *Århus kommunale natherberge.*

Nedlagt: 1940.

Årsag: Lokaler anvendt til indkvartering af soldater.

- 2) *Arbejdsherberget i Odder.*

Nedlagt: 1. juli 1948.

Årsag: Manglende søgning.

SKANDERBORG AMT

- 1) *Svendehjemmet i Horsens.*

Nedlagt: 1948.

Årsag: Manglende søgning.

- 2) *Den apostolske menigheds hjem, Horsens.*

Nedlagt: April 1946.

Årsag: Lokalerne anvendt til andet formål.

- 3) *Svendehjemmet i Silkeborg.*

Nedlagt: 1. april 1942.

Årsag: Rationeringen af fødevarer.

VEJLE AMT

- 1) *Vejle arbejdsherberge.*

Nedlagt: 1943.

Årsag: Lokalerne beslaglagt af den tyske værne-magt og senere udlejet til andet formål.

- 2) *Fredericia varmetue.*

Nedlagt: 1942.

Årsag: Rationeringsvanskelighederne.

- 3) *Kolding arbejdsherberge.*

Nedlagt: 1941.

Årsag: Klientellet fik under besættelsestiden en uheldig beskaffenhed, og det var ikke muligt at få arbejdspligten opfyldt.

VIBORG AMT

Hjem for rejsende, Viborg.

Nedlagt: 1935.

Årsag: Manglende søgning efter oprettelse af Viborg svendehjem.

RINGKØBING AMT

- 1) *„Arbejde adler“s hjem i Lemvig.*

Nedlagt: Oktober 1941.

Årsag: Manglende søgning, ejendommen anvendt til husvildebeboelse.

- 2) *„Arbejde adler“s hjem i Vinderup.*

Nedlagt: 1945.

Årsag: Ny bestyrer kunne ikke skaffes, efter at den tidligere bestyrer var gået af på grund af alder; ringe søgning til hjemmet.

- 3) *Herberget i Herning.*

Nedlagt: 1. oktober 1937.

Årsag: Manglende søgning.

- 4) *„Arbejde adler“s hjem i Skjern.*

Nedlagt: 1935 eller 1936.

Årsag: Bestyreren opgav at drive hjemmet videre.

- 5) *Skjern arbejdsherberge.*

Nedlagt: 1940.

Årsag: Manglende søgning.

RIBE AMT

- 1) *Forplejningsstationen i Ølgod.*

- 2) *Forplejningsstationen i Oksbøl.*

- 3) *Herberget i Holsted.*

- 4) *Herberget i Ansager.*

- 5) *Svendehjemmet i Esbjerg.*

HADERSLEV AMT

Kristeligt svendehjem, Haderslev.

Nedlagt: Januar 1935.

Årsag: Manglende søgning.

ÅBENRÅ-SØNDERBORG AMT

Svendehjemmet i Åbenrå.

Nedlagt: 1. april 1943.

Årsag: Økonomiske forhold + manglende søg-

TØNDER AMT

Svendehjemmet i Tønder.

Nedlagt: 1943.

Årsag: Lokalerne skulle anvendes til andet formål.

Særudtalelse af højskolelærer Poul Dam vedrørende herbergernes opgaver.

Selv om det utvivlsomt vil være rigtigt, at herbergernes opgave begrænses til den oprindelige: ydelse af midlertidigt logi til arbejdssøgende, er det åbenbart, at der også for andre grupper består et behov for at kunne få logi under sådanne former. Det skyldes dels de almindelige vanskeligheder ved at leje værelser til rimelige priser, dels de særlige vanskeligheder, som forskudt arbejdstid, særlig smudsende arbejde o. l. kan medføre for den enkelte. Herbergerne har i et vist omfang imødekommet dette behov, men den præcisering af herbergernes egentlige opgave, der nu er foreslået, vil begrænse mulighederne herfor i fremtiden. Dertil kommer, at de store fødselstal fra 1940'erne i løbet af ret få år vil medføre et stærkt forøget pres på markedet for udlejningsværelser på grund af et forøget antal unge. Efter min opfattelse må de foreslåede ændringer i herbergsloven derfor naturligt følges af en indgående overvejelse af mulighederne for at skabe institutioner, som mod dækning af de løbende omkostninger kunne yde logi og evt. forplejning til enlige personer i længere tidsrum. Det gennemførte eller planlagte kollegiebyggeri løser næppe det her berørte problem, og man må utvivlsomt søge frem til former, hvor standarden — i hvert fald i en overgangstid — er mindre høj. Der kan i denne forbindelse henvises til f. eks. det meget omfattende system af Jugendwohnheime og Ledigenheime, der er oprettet i Vesttyskland i de senere år. Såfremt der ikke foretages noget på dette område, vil der efter min opfattelse også komme et stærkt pres på herbergerne, således at det bliver meget vanskeligt at opretholde den her i betænkningen foreslåede begrænsning af deres klientel.

Poul Dam.

